

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

10 th Years

[itobiad], 2021, 10 (1): 987-1021.

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

On the Problems of Labeling in Turkish Dictionaries

Mehmet KAHRAMAN

**Dr. Öğretim Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBBF, Dilbilimi
Bölümü, Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı,**

**Asst.Prof., Necmettin Erbakan Univ. Faculty of Social Sciences and
Humanities Department Of Linguistics**

mkahraman@erbakan.edu.tr

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3785-2090>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 02.05.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 29.03.2021
Yayın Tarihi / Published : 29.03.2021
Yayın Sezonu : Ocak-Şubat-Mart
Pub Date Season : January-February-March

Atıf/Cite as: Kahraman, M. (2021). Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 10 (1) , 987-1021 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/60435/731189>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine¹

Öz

Sözlükbilimin gelişim tarihine baktığımızda en dikkat çekici değişim ve dönüşümün Sümer ve Akad dönemi/ kil tablet dönemi, elyazması sözlük dönemi, basılı sözlükler (matbaanın icadıyla) dönemi, elektronik sözlük dönemlerinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu noktada sözlüklerin hem içerik hem de materyal kullanımı yönünden büyük değişim geçirdiği, içeriğin zenginleştiği, materyalin de kil tablet ve papirüs kullanımından kâğıt kullanımı ve e-ortama dönüşmesinin hikâyesini bilmek, yeni bin yılın sözlük çalışmaları için yol gösterici olacaktır.

Bilimsel gelişmelere paralel sözlük girdilerinin çeşitlenmesi karşısında sözlükçüler etiketleme düzenini geliştirmiştir. Bu etiketler basılı sözlüklerde grup ve kayıt etiketlerinden oluşur. Sözlükbilimde etiketleme işlemi, resimsel betimleme/kısaltma iki yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Ancak bu etiketleme sisteminin biçim ve kapsamıyla ilgili çeşitli sorunlar vardır. Bu sorunların sebebi tüm etiketlerin içeriğinde pek çok anlam gizleyen şemsiye terimlerin çok olmasıdır. Bu gizli içeriği ortaya çıkarmak, sözlük içeriğini kullanım yönünden sınırlamak, kullanıldığı bağlamlara göre etiketlemek sözlüğün gövde metni oluşumunda belirleyici role sahiptir.

Türkçe beş sözlükte etiketleme sisteminin ortaklık ve benzerliğin az, benzemezliğin çok yüksek olduğu görülür. Özellikle TDK-TS'ün kendi döneminde etiketleme için öncü rolü düşünüldüğünde, kendinden sonra yazılan sözlüklerin en azından TDK-TS'teki etiketleme ölçütlerini takip etmeleri gerekirdi. Ama MBTS ile DBTS ve ÖTS'te kullanılan etiketlerin ortaklık ve benzerlik yönlerinin diğer iki sözlüğe göre düşük olması sözlük geleneğinin göz ardı edildiği, yazar tutumunun belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada Cumhuriyet döneminde yayımlanmış beş Türkçe sözlüğün etiketleme düzeni ve sorunları ele alınmış olup tarama, derleme, karşılaştırma ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacı Türkçesözlüklerde etiketleme düzeninin sorularına çözüm önerileri sunmaktır. Çalışmanın sonucu etiketlemeye esas olacak bir ölçüt: tek heceli sözcükler bir harfle, iki ve daha fazla heceli sözcükler için iki harf, iki sözcükten oluşanlar için ilk sözcükte iki/üç harfi, ikinci sözcüğün ilk harfi alınarak bir kodlama/kısaltma teklifi sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sözlükbilim, Sistematik Bilgi, Bilgi Birim, Etiketleme, Kısaltma.

¹ Bu makale, 13-15 Mart 2020 tarihleri arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde düzenlenen İKSAD 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde 'Sözlüklerde etiketleme düzeni ve sınıflandırılması' adlı sözlü sunumdan hareketle hazırlanmıştır.

On the Problems of Labeling in Turkish Dictionaries

Abstract

When we look at the development history of lexicography, it can be said that the most striking change and transformation took place in the Sumerian and Akkadian period / clay tablet period, the manuscript dictionary period, the printed dictionaries (with the invention of the printing press), and the electronic dictionary periods. At this point, knowing the story that dictionaries have undergone a great change in terms of both content and material usage, the content is enriched, and the material transforms from the use of clay tablets and papyrus to paper and e-media will be a guide for the dictionary studies of the new millennium.

In the face of the diversification of dictionary entries parallel to scientific developments, lexicographers have developed the labeling scheme. These tags consist of group and record tags in printed dictionaries. In lexicology, the labeling process, pictorial description / abbreviation has been used for two centuries. However, there are several problems with the form and scope of this labeling system. The reason for these problems is that there are many umbrella terms that hide many meanings in the content of all tags. Revealing this hidden content, limiting the dictionary content in terms of usage, labeling according to the context in which it is used have a decisive role in the formation of the body text of the dictionary.

It is seen that the labeling system in Turkish five dictionaries has little commonality and similarity and very high dissimilarity. Considering the pioneering role of TDK-TS in labeling in its own period, dictionaries written after it should at least follow the labeling criteria in TDK-TS. However, the fact that the commonality and similarity aspects of the tags used in MBTS and DBTS and ÖTS are lower than the other two dictionaries indicates that the dictionary tradition is ignored and the attitude of the author is determinant.

In this study, the labeling order and problems of five Turkish dictionaries published in the Republican period were discussed, and the method of scanning, compilation, comparison and analysis was used. The aim of the study is to offer solutions to the questions of the ethical order in Turkish dictionaries. The result of the study is a criterion that will be the basis for labeling: single syllable words with one letter, two letters for words with two or more syllables, two / three letters in the first word for two words, and a coding / abbreviation proposal by taking the first letter of the second word.

Keywords: Lexicography, Systematic Information, Information Unit, Labeling, Abbreviation.

Giriş

Sözlükbilimin gelişim tarihine baktığımızda en dikkat çekici değişim ve dönüşümün Sümer ve Akad dönemi/ kil tablet dönemi, elyazması sözlük dönemi, basılı sözlükler (matbaanın icadıyla) dönemi, elektronik sözlük dönemlerinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu noktada sözlüklerin hem içerik hem de materyal kullanımı yönünden büyük değişim geçirdiği, içeriğin zenginleştiği, materyalin de kil tablet ve papirüs kullanımından kâğıt kullanımı ve e-ortama dönüşmesinin hikâyesini bilmek, yeni bin yılın sözlük çalışmaları için yol gösterici olacaktır.

Sözlükbilim araştırmaları, dilbilimcilerin araştırdığı şekliyle meta-lexicography'den ziyade sözlüklerin tarihi, türleri, yapıları, kullanıcıları ve sistemleriyle ilgilendikleri görülür (Hartman, 2001). Günümüzde araştırmacılar bir taraftan basılı sözlüklerin sorunlarına odaklanırken diğer taraftan yaşamın bir parçası haline gelen e-ortam sözlüklerinin durumu, şartları ve ortaya çıkan sorunlara da dikkatleri çekmektedir.

Sözlük, her şeyden önce bir eser olarak onu yazanın dünya görüşü, dilsel tutumu ve toplumsal davranışının ürünüdür. Ve her sözlük yazarı, sözlük oluşturma çalışmasının ilk aşamasında temel prensip kararları almak ve kendine bir yol haritası çizmek zorundadır. Sözlük yazarını yönlendiren sanatsal beceri ve temel prensip kararlarıdır ki bu sözlüğe neyin girip neyin girmeyeceği, kullanımda neyin kullanılıp kullanılmadığına karar vermek, sözlük metninin oluşturulması noktasında gövde metninin ne olduğunu/olacağını ortaya koymaktır. Yani bu alınan prensip kararları, bir sözlük çalışmasının ürüne dönüşme evrelerini de ortaya çıkarmaktadır. Bu evreler ideal bir sözlükte makro yapı, giriş, gövde ve ekler olmak üzere üç bölümden oluşur. Bütün sözlüklerde ekler kısmı yer almayabilir; ama hepsinde kısa da olsa, önsöz, kullanım kılavuzu, kısaltmalar, sesletim işaretleri ve transkripsiyon abcsi ve imlerden oluşan bir giriş kısmı bulunur (Jackson, 2016:48).

Bir araştırma objesi olarak sözlükler, biçimsel ve içerik yönünden ele alınıp incelenebilir. Genelde sözlüğün tanımı, tarihi ile sözlüğün oluşturulmasına yönelik yöntembilimsel veriler kuramsal çerçeveyi; sözlüklerin genel veya özgün/özel (uzman/ ansiklopedik), açıklamalı, tek dilli, çok dilli veya iki dilli gibi sınıflandırma çalışmaları tipolojiyi; maddebaşı (headword) seçimi, yazımı, (madebaşı) açıklaması, tanıtlanması, etiketlenmesi gibi noktalara odaklanması içeriksel incelemeyi işaret etmektedir (Jackson, 2016:253-263).

İlk bakışta elyazması sözlüklerin sözvarlığının günlük sözcüklerle sınırlı olması sebebiyle etiketleme ihtiyaç olmamasına karşın basılı sözlüklerin sözcük sayısının artması ve sözcük türlerinin çeşitlenmesinin bir sonucu olarak etiketleme gündeme gelmiştir. Özellikle sözlük girdilerinin "bir dilin tüm sözcüklerini kapsama iddiası"(Kahraman, 2016; Kahraman, 2020) söz edilen sözlük hazinesinin nicelik ve nitelik sorununu da gündeme

getirmiştir. Basılı sözlüklerde etiketleme ihtiyacını, sözlük girdilerinin sayısal artışı ile kullanıcı odaklı olma, kolay ulaşılabilir ve pazarlanabilir olma mecburiyeti üzerinden anlamak gerekir. Sözcüksel girdilerin çoğalması ve çeşitlenmesinin –büyük hacimli ticari ürün yapmanın- doğal bir sonucu olarak kullanıcı odaklı sözlük hazırlama çalışmalarında etiketleme ihtiyacı doğmuştur. Etiketleme, yalnızca sözcük girdilerinin sayısal artışıyla sınırlı değil, kullanıcının bilgi edinme sürecini de kısaltmayı ve hızlandırmayı amaçladığı da görülür. Genel olarak etiketler, sözlüklerde kelimelerin uygun şekilde nasıl kullanılacağına dair rehberlik etmek üzere tasarlanmış kodlamalardan oluşur. Tanımlık olarak ortaya çıkan etiketleme, sözlük birimlerini ayırmak ve her alanı ya da temayı kodlamak üzere kimi kısaltmalar yapar. Ancak bu kısaltmalarda ulusal ve uluslararası düzeyde ortaklık geçmişin talebi değil, günümüzün talebi olarak ortaya çıkmıştır denilebilir. Etiketleme işleminin bir parçası olarak kısaltmanın biçimi, yani kısaltmada kullanılan harflerin sayısı, büyük-küçük oluşu, nokta, kesme işareti kullanımı (bolt ya da eğik yazımı) gibi kendi içinde tutarlılık veya tutarsızlık (benzerlik-benzemezlik) sorunları barındırmaktadır. TDK Türkçe Sözlükte (TS, 2011), etiketleme (a) etiketleme işi, (b) işaretleme işlemi olarak adlandırılırken, etiketlemenin (İng. Labeling) açıklaması: “(1) Bir ticari ürünün işareti veya ambalajının üzerine yazı, baskı veya çizgi biçimindeki tanıtıcı bilgiler, 2) Gıda maddesine ait değişik biçimlerde hazırlanan tanıtım ve kullanım kılavuzu bilgisiyle birlikte sunulma işlemi.” olarak verilmiştir. Kısaltma işlemi sözlükbilimde etiketleme işlemi, bilgi işlemde kodlama olarak adlandırılır. Kısaltma ise bir sözcüğün, terimin veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilme veya simgeleştirilme işlemi olup kolaylık sağlamak ve yer kazanmayı amaçlamaktadır.

Kuramsal Çerçeve

Avrupa’da sözlükbilim üzerine araştırmalar yapan dilbilimciler sözlüklerin tipolojisi, sözlük hazırlama yöntemi, sözlüklerin biçim ve içeriğe göre sınıflandırma ile kullanım etiketleriyle ilgili çeşitli sorunlara işaret ettikleri görülür (Sobkowiak, 1994; Atkins, 1996; Grefenstette, 1998; Leech & Nesi, 1999). Genelde sözlük okuyucuları, tüm sözlük verilerini yetkin ve yeterli kılavuzlar ve birincil bilgi kaynakları olarak görürler (Abecassis 2008:1; Tarp ve Gouws 2008: 236). Bu bakış açısı, bir sözcüğün doğru nasıl yazılacağıının, nasıl telaffuz edileceğinin, nasıl açıklanacağıının, nasıl yorumlanacağıının ve nasıl kullanılacağıının öğretilmesi gibi algılansa da çoğu sözlükte bulunan ‘sunum ya da kullanım bilgisi ve etiketi’ kısmında bunların hepsinin yer almadığı söylenebilir.

Ülkemizdeki sözlük yazarları, geçen asrın başından itibaren Türk ve dünya sözlük birikimini bir araya getirmek suretiyle sözlükçülükte yeni bir yol izleme gayreti içinde olmuştur. Ancak bu gayretler Türk sözlükçülüğünün içinde bulunduğu duruma bağlı olarak çeşitli sorunları da içermektedir. İlk iş, yeni kurulan cumhuriyet ve onun ilk icraatlarından biri olan dil devrimi ve sözlük ihtiyaçları üzerine odaklanan yorum ve eleştiriler dikkat çeker.

Genelde Türk araştırmacılar sözlüğün tanımı, tarihi, madde başı seçimi, sözlüklerin sınıflandırılması gibi sözlükbilimin kuramsal ve uygulamayla ilgili türlü sorunlarına odaklandıkları görülür (Argunşah, 2019; Baskın, 2014; Boz, 2006/2009/2011; Parlatur, 1995; Uzun, 1999; Usta, 2010,). Basatemur (2013), Türkçe sözlüklerin başarı düzeylerini ölçmek ve yeni hazırlanacak olan sözlüklere sağlam ölçütler sunmak için sözlük birimlerin tanımlanması yönelik çeşitli sorunlara değinirken, Ayverdi, Doğan ve Çağbayır'ın hazırladığı sözlüklerin "bilimsel ölçütlere yeterince uyulmadığı, sözlük birimlerin tanımlanmasında ölçünlülük düzeyi düşük olduğu, sözlüklerin tutarlılık katsayısı da yeterli olmadığı belirtmiştir. Özellikle Boz ve arkadaşları (2017:368), sözlük sorunları araştırılırken 'sezgisel yaklaşımlar' yerine 'nesnel yaklaşımlarla' çağın ortaya çıkardığı derlem dilbilim, istatistik, bilgisayar destekli dilbilim alanlarının verileri ve yöntemlerinden faydalanılarak daha nesnel sonuçlara ulaşılabileceği vurgular. Bu bağlamda Böler (2006), TDK Türkçe Sözlük ile MEB Örnekleriyle Türkçe Sözlük adlı iki sözlüğü karşılaştırdığı çalışmada, Türkçe Sözlük (TS)'te 84 kısaltma, Örnekleriyle Türkçe Sözlük (ÖTS)'te 114 etiketten söz etmiştir. Gencer Kamacı (2019), Türk sözlükbiliminde etiketleme sorununa temas ederken Türkçe sözlüklerdeki 'esk.' etiketinin Türk Ulusal Derlemi (TUD) üzerinden sorguladığı ve kimi yetersizlik ve eksikliklere işaret ettiği görülür. Kara (2019), Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük (TS) ile Misalli Büyük Türkçe Sözlük (MBTS) arasındaki farklara odaklanarak iki sözlüğün madde başı ve yazım usullerini karşılaştırmıştır.

Sözlük araştırmacısı için tutarlılık sorunu sözlüğün her aşamasında görülebilecek yaygınlıkta bir sorundur. Bu sorunlar içinde etiketleme sorunu, ilk göze çarpanlardan sadece biridir. Bütün sözlüklerde kullanım etiketlerine yaygın olarak yer verilmesine karşın, etiket tercihlerinin hiç de tutarlılık göstermediği, aynı etiketin bir sözlükten diğerine aynı kelimeyi de temsil etmediği, hatta aynı kısaltmanın kullanılmadığı görülür. Grup ve kayıt etiketlerinde görülen turtasızlığın ilki etiketlemede kullanılan kodlamaların ortaklığı/eşdeğerliği meselesidir. İkincisi etiket ile gönderim yaptığı alan ya da bağlam arasında bütün sözlüklerde farklar olmasıdır ki, bir sözlük, bir kelimenin anlamını argo olarak etiketlerken, diğer bir sözlük aynı kelimeyi gayri resmi/informal olarak etiketler. Bir diğeri de kaba olarak etiketlediği görülür. Bu tutarsızlık başlı başına bir sorundur ve araştırılması gerekir. Etiketlemede ölçüt sorunu üzerinde durulması gereken en önemli sorunlardan biridir. Sözlük yazarlarının kullanım etiketlerini nasıl belirledikleri konusu hala belirgin olmayıp etiketleme sistemi üzerinde uzlaşmış bir ölçüt olmadığı için sözlüklerdeki etiketlerin atanması ve yorumlanması sözlük yazarının tutumuna göre belirlenmektedir. Ptaszynski (2010), sözlük kullanım bilgisine ilişkin yetersizliğin nedenlerini araştırırken kullanım etiketlemesi hakkında doğru kararlar vermek için kılavuzların kuramsal bilgiler kısmını işaret etmektedir. Bu anlamda kullanım bilgisi ve etiket düzeni üzerine yapılan araştırmalar,

sözlükbilimdeki bazı etiketleme tutarsızlıklarını azaltmak ya da ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır denilebilir (Swanepoel, 2008: 216; Tomaszczyk, 1988: 2).

Etiketleri simgesel olarak betimleme (kısaltma) uzun zamandan beri basılı kaynaklarda görülmektedir. Ancak sözlükbilimciler etiketleme sisteminin biçim ve kapsamıyla ilgili pek çok sorunun varlığına işaret etmektedir. Bu sorunun sebebi tüm etiketlerin içeriğinde pek çok anlam gizleyen terimler olması ve bu gizli içeriği ortaya çıkarmak, sözlük içeriğini kullanım yönünden sınırlamak, kullanıldığı bağlamlara göre etiketlemek sözlüğün gövde metni oluşumunda önemli rol oynamaktadır (Atkinson ve Rundelle (2008:496).

Kullanım etiketlerinin sözlüklere girme nedeni, farklı türdeki sözlük birimlerinin kodlanarak kullanıcıya kılavuzluk etmesidir. Sözlükbilimcilerin en çok dikkat çektiği sorunun kullanım etiketi eksikliği olduğu görülür (Landau, 1989; Lew'in (2004:126). Alanyazın araştırmalarında, kullanıcıların kullanım kısıtlarına ilişkin veriler için gönderim kodlarına yöneldikleri ve dilsel beceriye doğru evrilme, üslup bilgisi görevlerini kodlamada birinci derecede yararlı olduğu fikri öne çıkmaktadır. Yani sözlük birimlerinin etiketler aracılığıyla sınıflandırılması, söz varlığından sözlük dizgesi içine taşınması amacıyla çok gerekli olduğu düşünülür. Bir yazar, sözlük metni üretirken çeşitli tercihler yapmak durumundadır. Bu tercihlerden ilki etiketlerin sözlük kullanıcılarına çeşitli seçenekler sunarak rehberlik etmesi ve kullanıcıya bir sözcüğü tercih etmesi durumunda neleri öğrenebileceğini göstermeyi amaçlar.

Kullanım etiketleri öncelikle kelime girişlerinde çeşitli kısıtları göstermeyi amaçlarken, sözlüklerin kullanıcı dostu olması bağlamında etiketlemeyle ilgili kullanım, referans ve yararlılık notasında çeşitli sorunlar göze çarpar. Kullanım etiketleri, bağlam içi sözcüklerin ait olduğu alan ve bu alana ait verileri işaretlemek üzere alan etiketleri, yazım ve anlatımı işaretlemek içinde üslup etiketleri tercih edilmektedir. Bu anlamda etiketlerin sınıflandırmasıyla ilgili Milroy ve Milroy (1990) tarafından işaret edilen ana ayırım, grup etiketleri ile kayıt etiketleri arasındaki farkı kapsamaktadır. Etiketleri sınıflandırma çalışmalarında öne çıkan hâkim görüş: grup veya bilgi ve kayıt etiketleri şeklinde ana başlık ile çeşitli alt başlıklar halinde sıralanmıştır (Landau, 1989:175; Jackson, 2002: 109 -115; Atkins ve Rundell, 2008; 227-230; Hausmann, 1989:651; Svensén, 2009:326-331). Ancak bunların içinde Hausmann'ın (1989), etiketlemede diyatopik bilgi, diamedial bilgi, diastratik bilgi, diyafazik bilgi, diatextual bilgi, diateknik bilgi ve dianormatif bilgi gibi farklı terimler kullanmasıyla dikkat çeker.

Genelde sözlükbilim araştırmaları için sözlüklerin giriş kısmında yer alan kullanım bilgileri, sözlüğün oluşumu hakkında bilgi vermek, sözlükçülerin kullanım hakkındaki düşüncelerini öğrenmek ve etiketlemeyi nasıl yaptıkları ve sözlük dizinini nasıl sınıflandırdıklarını göstermek için iyi bir veri sunmaktadır. Ancak bu tür bilgiler yer almayan okul/öğrenci sözlükleri

ve terim sözlükler de vardır. Yukarıdaki genel değerlendirmeden hareketle etiketleri şöyle sınıflandırmak mümkündür:

A. Gurup etiketleri

1. Dilbilgisel: sözcüklerin işlevleri ve sözcük kategorilerini gösterir.
2. Bölgesel veya coğrafi değişke: Türkiye, Kazakistan, Çin, Avustralya gibi sözcüğün alıntıldığı kaynak dili gösterir.
3. Zamansallık: arkaik, eski, yy. gibi zaman işaretleyen etiketlerin işlevi sözcük ögesinin ilk/son oluşumunu gösterir ki, sözcüğün artzamanlı veya eşzamanlı gösterimi yapar.
4. Teknik veya terimsellik: astronomi, kimya, fizik, fizyoterapi gibi belli bir sözcüğün hangi terimsel veya teknik alana ait olduğunu gösterir. (kökner= bitkibilim gibi).

B. Kılavuz etiketleri: Dil kullanıcılarına doğru bağlamlarda doğru sözcüğü seçme konusunda rehberlik eder.

5. Tabu: Kaba, müstehcen, efemizm, teklifsiz vb.
6. Tutum: Saldırgan, küçümseyen, kaba, teklifsiz aşağılayıcı, vb.
7. Argo: Argo, (nah! Ya da nah alırsın! vb) hoş karşılanmayan, ama yine de çok kullanılan söylemler.
8. Üslup/stil ve kültürel etiket: İşlevsel çeşitlilik veya resmi olmayan, konuşma dili, edebi dil, standart (formel), standart dışı (enformel) vb.
9. Kullanım sıklığı: Nadir olma, yaygınlık değeri verilir. Basılı sözlüklerde az kullanılmış, e-sözlüklerde yaygınlık kazanacağı gözükmektedir. Çünkü bilişim teknolojisi sözcüğün daha özel niteliklerini de kodlamaya imkân vermektedir.

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme

Genel olarak Türk sözlük hazırlayıcıları, geliştirmiş oldukları sözlük tipolojisine göre sözlüğün kullanım kılavuzunda yer alan etiket oluşturmada dilbilgisel, bölgesel, alan, zaman, tabu, argo, üslup, tutum gibi sınırlar koyarak, kendi belirledikleri sınıra göre kullanımda farklılık gösteren sözcükleri kodlamış olurlar. Sözlüklerin girişinde yer alan kullanım kılavuzları ve etiketleme düzeni her sözlükte farklı biçimde uygulanırken, bu etiketlerin terimsel ve sözlüksel açıklamasına hiç (ya da çok sınırlı) yer verilmediği görülür. Bütün sözlüklerde kullanılan etiketlerin tutarlı-tutarsızlık durumu hakkında sözlük yazarının tutumu, etiketlerin sayısı ve içeriği yönünden aşırı derecede farklılıklar görülür. Bu farklılıkları açıklamak üzere Türkçe sözlüklerde kullanım etiketleriyle ilgili bilgi verilmediği gibi, kullanılan etiketleri oluşturma biçimi ve tercih sebebi hakkında bilgi de yoktur. Sözlük kullanıcılarının bu terimlerin anlamını bildikleri varsayılmaktadır. Oysa aynı temayı işaretlemek için bir yazar ots.-

osmanlıca, diğer yazar O.T.-Osmanlı Türkçesi, yine bir yazar tv.Televizyon, diğer yazar, T.V., Televizyon etiketini kullanırken, , bir başka yazar da osT.-Osmanlı Türkçesi, Tv. Televizyon etiketlerini kullanmaktadır ki bu Türkçe sözlüklerde etiket oluşturmada bir ölçüt ve tutarlılık sorununun varlığını göstermektedir. Bizim araştırma konumuz olan etiketleme sorunları içeriğin düzenlenmesi kısmına girmektedir. Ayrıca sözlük oluşturmada tutulan yol anlamında yöntemler sorunu ve sözlüklerin sınıflandırılması (tipolojisi) sorunu da üzerinde durulması gereken konulardandır.

Sözlük bilimsel sorgulamanın ilk adımı olan basılı sözlükler için sözlük birimden bilgiye ulaşma sürecinde okura rehberlik edecek kullanım bilgisi ve etiketleri vardır. Bu etiketler önce Türkçe genel sözlüklerde grup ve kayıt etiketlerinden oluşan iki ana başlık ile dilbilgisel, bölgesel, alan ve zaman etiketleri gibi çeşitli alt başlıklar yer almaktadır. Sözlükçüler grup ve kayıt etiketleri konusunda aynı görüşü paylaşmadıkları, bir sözlük birimin birinde etiketlenirken, diğerinde aynı şekilde etiketlenmediği, hatta bir diğerinde de hiç yer almadığı görülür. Örneğin, zaman etiketi olarak asır: MBTS'de a.-asır, DBTS'te Asr.- asır, şeklinde gösterilirken, diğerlerinde hiç yer almaz. Yine iki sözlükte, eski döneme ait, modası geçmiş anlamında esk., ÖTS hariç diğer dört sözlükte esk., şeklinde, yer almıştır. Bir diğer konu tarihi dönemi işaretlemek üzere Milat'tan Ö/S için TDK-TS'te MS., DBTS'te M., DD-TS'te MÖ. Şeklinde çok farklı kaydedilmiştir. Bir de hicri zaman etiketi, sadece Doğan, DBTS'te, H. şeklinde yer verdiği görülür. Diğer bir sözlükte de eskimiş ya da eski moda için arkaik. Görülür ki bu teknik olarak beş sözlükte de farklı etiketleme düzeni ve farklı etiketleme biçimi kullanılması anlamına gelmektedir.

Araştırma Konusu ve Yöntemi

Cumhuriyet döneminde yayımlanmış, açıklamalı sözlüklerden okuyucular tarafından en çok tercih edilen beş sözlüğün etiketleme düzeni ve kullandıkları etiketler ve etiketlemeye esas olan kısaltmalara odaklanarak sorunların tespitine ve değerlendirilmesine çalışılmıştır. Araştırma objesi, genel sözlüklerden TDK Türkçe Sözlük (TDK-TS), Misalli Büyük Türkçe Sözlük (MBTS), Doğan Büyük Türkçe Sözlük (DBTS), Ötüken Türkçe Sözlük (ÖTS), Dil Derneği Türkçe Sözlük (DD-TS) olmak üzere beş sözlükten oluşmaktadır.

Bu araştırma betimsel bir çalışma olup tarama, derleme, karşılaştırma ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada ilk önce beş sözlüğün kullanım kılavuzu bölümlerinde etiketleme hakkında verilen bilgiler gözden geçirilmiş, ardından etiketlemeye esas olan kısaltmalar başlığı altında verilmiş olan etiketler sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmaya göre etiketler tablolaştırılmıştır. Bu tablolar ışığında Türkçe sözlüklerde kısaltmayı oluşturan etiket düzeninin benzerlik-benzemezlik yönünden tutarlık ve ölçüt sorununa işaret edilmiştir.

Araştırma Verileri

Bu araştırmaya konu olan 5 sözlüğün kullanım bilgisinin yer aldığı kullanım kılavuzlarına bakacak olursak; TDK-TS'ün 2. Dilbilgisel etiketleri, 4. Maddede bölgesel etiket anlamında köken bilgisi, 5. Maddede alan etiketlerini, 6. Maddede kullanım sıklığı anlamında, esk, hlk etiketi ve 7. Maddede sözün kullanım biçimi etiketine yer verilmiştir. Bundan başka kısaltmalar ayrı başlık altında verilmiştir. MBTS'ün giriş bölümü çok kapsamlı düzenlenmiş, 'sözlüğün kullanımına dair bazı notlar ile kısaltmalar başlıkları altında kullanım bilgileri verilmiştir. Ayrıca etiketler genel, dil adları ve dilbilgisi şeklinde bir sınıflandırma yapılmış, ama etiketin kendisi ve düzeni hakkında bilgiye yer verilmemiştir. DBTS'ün kullanım kılavuzu açıklamalar başlığı altında üçüncü maddede kelimelerin dilbilgisel kategorilerini gösterir, yine fiillerle ilgili işaretler başlığı altında fiil türlerinin etiketlediğini, 8. Fıkıradaki açıklamalar sözcüklerin seçimi ve yazımıyla ilgilidir. ÖTS'ün giriş kısmında çok kapsamlı bir kullanım kılavuzu bilgisi 'sözlükten yararlanma' başlığı altında 9. maddede sansk., ve soğda., gibi alıntı kelimeler ile 19. maddede bölgesel /coğrafi etiket, 18 maddede yerel kelimeler ve sözcüğün ait olduğu dönem başlıkları altında zaman etiketi, 26 maddede kelimelerin kategorisi, 22-26 ile 28 maddelerde kelimelerin dilbilgisel özellikleri gösterildiği dilbilgisel etiketler, 27. Maddede yansıma etiketi yer almıştır. Bundan başka kısaltmalar başlığı altında etiketleme formu verilmiş olur. DD-TS'ün çok kısa bir kullanım kılavuzu vardır. Yine 3 ve 8. Maddelerde dilbilgisel etiketlere, 4. Madde sözcüklerin kökenini gösteren bölgesel etiketler, diğer maddelerde sözcük seçimi ve yazımı konusuna ayrılmıştır. Ayrıca kısaltmalar yer almaktadır. Bu bilgilerden sonra sözü edilen beş sözlüğün etiketlemeye esas olan kısaltmalarını tek bir tabloda bir araya getirmek suretiyle kodlanan etiketleri gösteren kısaltmalardaki farklılıkları daha iyi görmek mümkündür.

Tablo 1 Türkçe Sözlüklerde Etiketlemeye Esas Olan Terimsel Kısaltmalar

Grup etiketi terimleri		TDK -TS	MBTS	DBTS	ÖTS	DD- TS	
Dilbilgisel etiket	1	Bağlaç	<i>bağ.</i>	<i>bağl.</i>	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>	
	2	Birleşik	-	<i>birl.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>	
	3	Birleşik ad	-	-	-	-	<i>b.a.</i>
	4	Çokluk	<i>Ç.</i>	-	<i>çok.</i>	<i>Çok.</i>	<i>ç.</i>
	5	-den durum ekiyle kullanılan fiil	<i>-den</i>	<i>-den</i>	-	-	<i>-den</i>

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

6	Dönüşlü fiil	-	<i>dönüşlü f.</i>	<i>d.lü.</i>	<i>dönşl.</i>	-
7	Edat	<i>E</i>	<i>edat.</i>	<i>e.</i>	<i>e.</i> (<i>bağlama</i> <i>e</i>)	-
8	-e durum ekiyle kullanılan fiil	<i>-e.</i>			-	<i>-e</i>
9	Edilgen fiil	-	<i>edilgen f.</i>	<i>edi.</i>	<i>edil.</i>	<i>ösz.</i>
10	Ek	<i>-e</i>	<i>-e</i>	-	-	-
11	Ettirgen fiil	-	<i>ek.</i>		-	-
12	Fiil	-	<i>f.</i>	<i>f.</i>	<i>f.</i>	-
13	Geçişli fiil	-	<i>geçişli f.</i>	<i>g.li</i>	<i>gçl.</i>	-
14	Geçişsiz fiil	-	<i>Geçişsiz f.</i>	<i>g.siz.</i>	<i>gçsz.</i>	<i>nsz.</i>
15	İkileme	-	-	-	-	<i>ik.</i>
16	İsim	<i>- İs.</i>	<i>i.</i>	<i>i.</i>	<i>İs.</i>	<i>ad.</i>
17	-i nesne alan fiil	<i>-i</i>	<i>-i.</i>	-	-	<i>-i</i>
18	Karşılıklı fiil		<i>karşılıklı f.</i>	<i>iş.</i>	-	-
19	-le ile edatıyla kullanılan fiil.	<i>-le</i>	<i>-le-la</i> <i>haliyle</i> <i>kullanılan</i> <i>fiil</i>	-	-	<i>-le</i> <i>tümle</i> <i>ç alan</i> <i>eylem</i>
20	Nesnesiz fiil	<i>nsz.</i>	<i>oluş bildiren</i> <i>geçişsiz fiil.</i>	<i>g.siz</i>	<i>gçsz.</i>	<i>ns.</i>
21	Olumsuz fiil	-	<i>olumsuz f.</i>	-	<i>olsuz.</i>	-
22	Ortaklaşa fiil	-	<i>ortaklaşa f.</i>	<i>iş.</i>	<i>iş.</i>	-
23	Önek	-	<i>ön ek.</i>	-	-	-
24	Özel isim	-	<i>özel i.</i>	<i>h.i.</i> (<i>has i.</i>)	<i>öz.</i>	<i>öz.</i>
26	Sıfat	<i>s.</i>	<i>stf.</i>	<i>s.</i>	<i>s.</i> (<i>s-</i> <i>tamlaması</i> <i>)</i>	<i>önad.</i>
27	Son ek	<i>s.</i>	<i>son ek.</i>	-	-	-

	28	Takı	-	<i>takı.</i>	-	-	-
	29	Teklik şekli	-	-	<i>tek.</i>	-	-
	30	Türemiş	-	<i>tür.</i>	-	-	-
	31	Yardımcı fiil	<i>yar.</i>	<i>Yard. f.</i>	<i>y.f.</i>	<i>yard. f.</i>	<i>-ar.</i>
	32	Zarf	<i>zf.</i>	<i>zf.</i>	<i>z.</i>	<i>zf.</i>	<i>be.</i>
	33	Zamir	<i>zm.,</i>	<i>zamir.,</i>	<i>zm.,</i>	<i>zm.,</i>	-
Bölgesel etiket	1	Almanca	<i>Alm.</i>	<i>Alm.</i>	<i>Al.</i>	<i>Alm.</i>	<i>Alm.</i>
	2	Ana Türkçe	-	-	-	<i>anaT.</i>	-
	3	Arapça	<i>Ar.</i>	<i>Ar.</i>	<i>A.</i>	<i>Ar.</i>	<i>Ar.</i>
	4	Amerika Yerli dili	-	-	<i>Amr.y er.</i>	-	-
	4	Arguca	-	-	-	<i>Argu.,</i>	-
	5	Arnavutça	-	<i>arn.</i>	<i>Arn.,</i>	<i>Arn.,</i>	-
	6	Avustralya yerli dili	-	-	<i>Avust. yer.,</i>	-	-
	7	Azerice	-	-	-	<i>Az.,</i>	-
	8	Brezilya yerli dili	-	-	-	-	-
	9	Bulgarca	<i>Bulg.</i>	<i>Bulg.</i>	<i>Bul.</i>	-	<i>Bul.</i>
	10	Çağatayca	-	<i>Çağatay.,</i>	-	<i>Çağ.,</i>	-
	11	Çekçe	-	<i>Çek.,</i>	-	-	-
	12	Çince	-	<i>Çin.,</i>	<i>Çin.,</i>	-	-
	13	Çingene'ce	-	<i>Çingene.,</i>	<i>Kıpti.,</i>	-	-
	14	Eski Türkçe	-	<i>Eski Türkçe.*</i>	-	-	-
	15	Eski Anad. Türkçesi	-	<i>E.T.Türk.,</i>	-	<i>eaT.,</i>	-
	16	Ermenice	<i>Erm.</i>	<i>Erm.</i>	<i>Er.,</i>	<i>Erm.</i>	<i>Erm.</i>
17	Farsça	<i>Far.</i>	<i>Fars.</i>	<i>F.</i>	<i>Far.</i>	<i>Far.</i>	

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

18	Felemenkçe	-	<i>Felemenk.,</i>	-	-	-
19	Fince	-	<i>Fin.,</i>	-	-	-
20	Flamanca	-	<i>Flaman.</i>	-	-	-
21	Fransızca	<i>fr.,</i>	<i>fr.,</i>	<i>Fr.,</i>	<i>Fr.,</i>	<i>Fr.,</i>
22	Gotça	-	<i>Got.,</i>			-
23	Grekçe	-	<i>Grek.,</i>	-	-	-
24	Gürcüce	-	-	-	<i>Gür.,</i>	-
25	Habeşçe			<i>Hab.,</i>	-	-
26	Hırvatça	-	<i>Hırvat.,</i>	-	-	-
27	Hintçe	-	<i>Hint.,</i>	<i>Hind.,</i>	<i>Hint.,</i>	-
28	İbranice	<i>İbr.,</i>	<i>İbr.,</i>	<i>İb.,</i>	<i>İbra.,</i>	<i>İbr.,</i>
29	İngilizce	<i>İng.</i>	<i>İng.,</i>	<i>İng.,</i>	<i>İng.,</i>	<i>İng.,</i>
30	İrlandaca /Keltçe	-	<i>Kelt.,</i>	-	<i>İrl.,</i>	-
31	İspanyolca	-	<i>İsp.,</i>	<i>İs.,</i>	<i>İsp.,</i>	<i>İsp.,</i>
32	İsveççe	-	<i>İsv.,</i>	-	-	-
33	İtalyanca	<i>İt.,</i>	<i>İtal.,</i>	<i>İt.,</i>	<i>İt.,</i>	<i>İt.,</i>
34	Japonca	-	<i>Japon.,</i>	<i>Jap.,</i>	-	<i>Jap.,</i>
35	Korece	<i>Kor.,</i>	-	-	-	-
36	Kıpçakça	-	<i>Kıpçak.,</i>	-	-	-
37	Kürtçe	-	<i>Kürt.,</i>	-	-	-
38	Laponca	-	<i>Laponca</i>	-	-	-
39	Latince	<i>Lat.,</i>	<i>Lat.,</i>	<i>Lat.,</i>	<i>Lat.,</i>	-
40	Lehçe	-	<i>Leh.,</i>	-	-	-
41	Macarca	<i>Mac.</i> /	<i>Mac.,</i>	<i>Mac.,</i>	<i>Mac.,</i>	-
42	Malay dili	-	<i>Malay.,</i>	-	-	-
43	Moğolca	<i>Moğ.</i> /	<i>Moğ.,</i>	<i>Moğ.,</i>	<i>Mğ.,</i>	-
44	Norveççe	-	<i>Nor.,</i>	-	<i>Norv.,</i>	-

	45	Oğuzca	-	<i>Oğuzca.,</i>	-	-	-
	46	Orta Türkçe	-	<i>Orta Türkçe.,</i>	-	-	-
	47	Osmanlıca	-	-	<i>Osm.,</i>	<i>osT.,</i>	<i>osm.,</i>
	48	Portekizce	<i>Port.,</i>	<i>Port.,</i>	<i>Por.,</i>	<i>Port.,</i>	<i>Por.,</i>
	49	Rumca	<i>Rum.,</i>	-	<i>Rum.,</i>	-	-
	50	Rumence	-	<i>Rume.,</i>	-	-	-
	51	Rusça	<i>Rus.,</i>	<i>Rus.,</i>	<i>Rus.,</i>	<i>Rus.,</i>	<i>Rus.,</i>
	52	Sagayca	-	-	-	<i>Sagay.,</i>	-
	53	Sanskritçe	-	<i>Sans.,</i>	<i>Sansk.,</i>	<i>Sank.,</i>	-
	54	Slavca	<i>Sl.,</i>	<i>Slav.,</i>	<i>İsl.,</i>	<i>Slav.,</i>	<i>Sl.,</i>
	55	Soğudça	-	<i>Soğd.,</i>	-	<i>Soğd.,</i>	-
	56	Sümerce	-	<i>Süm.,</i>	-	-	-
	57	Süryanice	-	<i>Süry.,</i>	<i>Süry.,</i>	-	-
	58	Tamil dili	-	<i>Tam.,</i>	-	-	-
	59	Tatarca	-	<i>Tatar.,</i>	-	-	-
	60	Türkçe	<i>T.,</i>	<i>Türk.,</i>	<i>T.,</i>	<i>T.,</i>	<i>T.,</i>
	61	Tibetçe	-	<i>Tibet.,</i>	-	<i>Tib.,</i>	-
	62	Toharca	-	<i>Tohar.,</i>	-	<i>Toh.,</i>	-
	63	Ukraynaca	-	-	-	<i>Ukr.,</i>	-
	64	Urduca	-	-	<i>Urd.,</i>	-	-
	65	Yunanca	<i>Yun.,</i>	<i>Yun.,</i>	<i>Yun.,</i>	<i>Yun.,</i>	<i>Yun.,</i>
Alan etiketi	1	Ahlak	-	<i>ahlak.,</i>	-	-	-
	2	Akustik	-	-	-	<i>akust.,</i>	-
	3	Anatomi	<i>anat.,</i>	<i>anat.,</i>	<i>anat.,</i>	<i>anat.,</i>	-

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

4	Antropoloji	<i>ant.</i>	-	-	-	-
5	Arkeoloji	<i>ark.</i>	<i>arkeo.,</i>	-	-	-
6	Aruz	-	<i>aruz.,</i>	-	-	-
7	Askerlik	<i>ask.</i>	<i>asker.,</i>	<i>ask.</i>	<i>as.</i>	<i>ask.</i>
8	Astronomi	<i>astr.,</i>	<i>astro.,</i>	<i>ast.,</i>	<i>antr.,</i>	-
9	Bankacılık	-	<i>bankacılık.,</i>	-	<i>bank.,</i>	-
10	Balıkçılık	-	-	-	<i>balkç.</i>	<i>balkç.</i>
11	Bayındırlık	-	-	-	<i>baynd.,</i>	-
12	Bilişim	-	-	-	<i>biş.,</i>	-
13	Biyoloji	<i>biy.,</i>	<i>biyo.,</i>	<i>biy.,</i>	<i>biy.,</i>	<i>dirb.,</i>
14	Biyo-kimya	-	<i>biyo-kim.,</i>	-	<i>biy-kim.,</i>	-
15	Biyo-zooloji	-	<i>biyo-zoo.,</i>	-	-	-
16	Boks	-	<i>boks.,</i>	-	-	-
17	Bilişim	-	-	-	<i>biş.</i>	<i>biş.</i>
18	Bitkibilim	<i>bot.,</i> <i>bit.</i>	<i>bot.,</i>	<i>bit.,</i> <i>bitkibi</i> <i>lgisi</i>	<i>bot.,</i>	<i>bitb.</i>
19	Budunbilim m	-	-	-	-	<i>Budb.,</i>
20	Çevre	-	-	-	<i>çev.,</i>	-
21	Cilt	-	<i>cilt.,</i>	-	-	-
22	Coğrafya	<i>coğr.,</i>	<i>coğ.</i>	<i>coğ.</i>	<i>coğ.</i>	<i>coğr.</i>
23	Demiryolu	-	-	-	<i>dy.</i>	-
24	Denizcilik	<i>den.,</i>	<i>deniz.,</i>	<i>den.</i>	<i>dnz.</i>	<i>den.</i>
25	Deniz hukuku	-	<i>deniz</i> <i>hukuku.,</i>	-	-	-
26	Dericilik	-	<i>dericilik.,</i>	-	-	-
27	Devletler hukuku	-	<i>devletler</i> <i>hukuku.,</i>	-	-	-
28	Din	<i>din</i> <i>b.,</i>	<i>din.,</i>	-	-	-

29	Dilbilgisi	<i>dil b.</i>	-	<i>dil,</i>	-	<i>dil,</i>
30	Dilbilim	<i>db,</i>	-	-	-	<i>dilb.</i>
31	Diplomasi	-	-	-	<i>diplms.,</i>	
33	Ecza cılık	-	-	-	<i>ecz.,</i>	-
34	Edebiyat	<i>ed.,</i>	<i>edeb.,</i>	<i>ed.,</i>	<i>ed.,</i>	-
35	Eğitim bilim	<i>eğt.,</i>	-	-	<i>eğit.,</i>	<i>eğib.,</i>
36	Ekonomi	<i>ekon.</i>	<i>iktisat.,</i>	<i>ik.,</i>	<i>ekon.,</i>	<i>eko.,</i>
37	Elektrik	-	<i>elektrk.,</i>	-	<i>elkt.,</i>	<i>elek.</i>
38	Estetik	-	<i>estetik.,</i>	-	-	-
39	Felsefe	<i>fel.,</i>	<i>fels.,</i>	<i>fel.,</i>	<i>fel.</i>	<i>fel.,</i>
40	Fıkıh	-	<i>fıkıh.,</i>	-	-	-
41	Fizik	<i>fiz.,</i>	<i>fizik.,</i>	<i>fiz.,</i>	<i>fiz.,</i>	<i>fiz.,</i>
42	Fizyoloji	<i>fizy.,</i>	<i>fizyo.,</i>	-	<i>fizy.,</i>	<i>fizy.,</i>
43	Folklor	-	<i>folk.,</i>	-	<i>folk.,</i>	-
44	Fotoğrafçılık	-	<i>foto.,</i>	-	<i>fot.,</i>	-
45	Futbol	-	<i>futbol.,</i>	-	-	-
46	Geometri	<i>geom</i>	<i>geo.,</i>	-	<i>geom.,</i>	-
47	Gökbilim	<i>gök b.</i>	<i>ast.</i>	<i>ast.,</i>	<i>gök b.,</i>	<i>gökb.,</i>
48	Güzel sanat	-	<i>güzel sanat.,</i>	-	<i>güzl.sntl.,</i>	-
49	Gövdebilim	-	-	-	-	<i>gövb.,</i>
50	İnşaatçılık	-	<i>inşaat.,</i>	-	<i>inş.,</i>	-
51	İslam hukuku	-	<i>İslam huk.,</i>	-	-	-
52	İslam felsefesi	-	-	-	<i>isl.fel.,</i>	-
53	İstatistik	-	<i>istatistik.,</i>	-	<i>istk.,</i>	-
54	İşletme	-	<i>işletme.,</i>	-	-	-

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

55	Halk edebiyatı	-	<i>halk edeb.,</i>	-	-	-
56	Haritacılık	-	<i>haritacılık., topografya.,</i>	-	<i>topg.,</i>	-
57	Hat	-	<i>hat.,</i>	-	<i>hat.,</i>	-
58	Havacılık	-	<i>hava.,</i>	-	<i>havc.,</i>	-
59	Hayvanbilim	<i>zool.</i>	<i>zoo.,</i>	<i>hay.,</i>	<i>zool.,</i>	<i>hayb.,</i>
60	Hadis n	-	<i>Hadis.,</i>	-	-	-
61	Tıp/Hekimlik	<i>tıp.,</i>	<i>tıp.,</i>	<i>tıp.,</i>	<i>tıp.,</i>	<i>hek.,</i>
62	Hukuk	<i>huk.,</i>	<i>hukuk.,</i>	<i>huk.,</i>	<i>huk.,</i>	<i>huk.,</i>
63	Jimnastik	-	<i>Jimnastik.,</i>	-	-	-
64	Kazıbilim	-	-	-	-	<i>kazb.,</i>
65	Kimya	<i>kim.,</i>	-	<i>kim.,</i>	<i>org-kim.</i>	<i>kim.,</i>
66	Kütüphanecilik	-	-	-	<i>kütp.,</i>	-
67	Kuyumculuk	-	<i>kuyumculuk</i>	-	-	-
68	Madencilik	<i>mdn.</i>	<i>maden.,</i>	<i>ma.,</i>	<i>maden.,</i>	-
69	Makine	-	-	-	-	<i>mak.,</i>
70	Maliye	-	<i>maliye.,</i>	-	<i>mal.,</i>	-
71	Mantık	<i>man.</i>	<i>mantık.,</i>	<i>man.,</i>	<i>man.,</i>	-
72	Marangozluk	-	<i>marangoz.</i>	-	-	-
73	Matematik	<i>mat.,</i>	<i>mat.,</i>	<i>mat.,</i>	<i>mat.,</i>	<i>mam.,</i>
74	Matbaacılık	-	<i>matbaa.,</i>	-	<i>matb.,</i>	-
75	Medeni hukuk	-	<i>medeni huk.,</i>	-	-	-
76	Mecmua(sı)	-	<i>Mec.,</i>	-	-	-
77	Metre	-	<i>m.,</i>	-	-	-
78	Metalürji	<i>met.,</i>	<i>metalurji.,</i>	-	<i>metlj.,</i>	-
79	Meteoroloji	<i>mete or.,</i>	<i>meto.,</i>	-	-	<i>met.,</i>

80	Meyvecilik	-	-	-	<i>meyve,</i>	-
81	Mimarlık	<i>mim.</i>	-	<i>mi,</i>	<i>mim,</i>	<i>mim,</i>
82	Mineral	<i>min,</i>	-	-	<i>min,</i>	<i>min,</i>
83	Mizah	-	-	-	-	<i>mi z,</i>
84	Mitoloji	-	-	<i>mit.</i>	-	-
85	Muhasebe	-	<i>muhasebe,</i>	-	<i>muh,</i>	-
86	Musiki	<i>müz,</i>	<i>mus,</i>	<i>mü,</i>	<i>müz,</i>	-
87	Numara	-	<i>nr,</i>	-	-	-
88	Nükleer	-	-	-	<i>nükl,</i>	-
89	Okçuluk	-	<i>okçuluk,</i>	-	-	-
90	Optik	-	<i>optik,</i>	-	-	-
91	Ormancılık	-	-	-	<i>orm,</i>	-
92	Otomobilcili	-	<i>oto,</i>	-	<i>oto,</i>	<i>Otmo bircili k</i>
93	Orta oyunu	-	<i>orta,</i>	-	-	-
94	Psikiyatri	-	-	-	<i>psyk,</i>	-
95	Radyoculuk	-	-	-	<i>radı,</i>	-
96	Ruhbilim	<i>psik ol,</i>	<i>psiko,</i>	<i>ruh,</i>	<i>psikol,</i>	<i>ruhb,</i>
97	Sanat	-	<i>snat,</i>	-	-	-
98	Sanayi	-	-	-	<i>sany,</i>	-
99	Seçmelik	-	<i>seç,</i>	-	-	-
100	Sinema	<i>sin,</i>	<i>sinema,</i>	<i>sin,</i>	<i>sin,</i>	-
101	Sinirbilim	-	-	-	-	<i>sinb,</i>
102	Siyaset	-	-	<i>siy,</i>	<i>siy,</i>	-
103	Sözlük	-	<i>Söz.(k),</i>	-	-	-

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

104	Spor	<i>sp.,</i>	<i>spor.,</i>	<i>sp.,</i>	-	<i>sp.,</i>
105	Standart	-	-	-	<i>stand.,</i>	-
106	Süsleme	-	<i>süsleme.,</i>	-	<i>süsl.,</i>	-
107	Tarih	<i>tar.,</i>	<i>tarih.,</i>	<i>tar.,</i>	-	<i>tar.,</i>
108	Tarikat	-	<i>tarik.,</i>	-	-	-
109	Tasavvuf	-	<i>tasavvuf.,</i>	<i>tas.,</i>	<i>tsavf.,</i>	-
110	Tecvid	-	<i>tecvid.,</i>	-	-	-
111	Teknik	<i>tek.,</i>	<i>teknik.,</i>	-	<i>tek.,</i>	-
112	Teknoloji	<i>tekn o.,</i>	<i>tekn.,</i>	-	-	-
113	Tekstil	-	<i>tekstil.,</i>	-	<i>tekst.,</i>	-
114	Telekomünikasyon	-	-	-	<i>telkom.,</i>	-
115	Tercümanlık	-	<i>Terc.,</i>	-	-	-
116	Terzilik	-	-	-	<i>terz.,</i>	-
117	Tezhip	-	<i>tezhip.,</i>	-	-	-
118	Ticaret	<i>tic.,</i>	<i>ticaret.,</i>	<i>tic.,</i>	<i>tic.,</i>	<i>tic.,</i>
119	Ticaret hukuku	-	<i>ticaret huk.,</i>	-	-	-
120	Tiyatro	<i>tiy.,</i>	<i>tiyatro.,</i>	-	<i>tiy.,</i>	<i>tiy.,</i>
121	Toplumbilim	<i>sosy o.</i>	<i>sosyo.,</i>	-	<i>sosy.,</i>	<i>topb.,</i>
122	Televizyon	<i>TV.</i>	<i>tv.,</i>	-	<i>tv.,</i>	<i>tv.,</i>
123	Trafik	-	<i>trafik.,</i>	-	-	-
124	Trigonometri	-	<i>trigo.,</i>	-	-	-
125	Ulaştırma	-	-	-	<i>ulaş.,</i>	-
126	Uygulaymbilim	-	-	-	-	<i>uygb.,</i>
127	Veterinerlik	-	-	-	<i>vet.,</i>	-
128	Yerbilim	<i>jeol.,</i>	<i>jeo.,</i>	-	<i>jeoloji.</i>	<i>yerb.,</i>
129	Yazıbilim	-	-	-	-	<i>yaz.,</i>
130	Yönetim	-	-	-	<i>yönt.,</i>	-

Zaman etiketi	1	Asır	-	<i>a.,</i>	<i>A.</i>	-	-
	2	Eskimiş	<i>esk.</i>	<i>esk. Eski kelime, anla</i>	<i>esk.</i>	-	<i>esk.</i>
	3	Hicri	-	-	<i>H.,</i>	-	-
	4	Milattan- önce/ sonra	<i>M.S.,</i>	-	<i>- M.</i>	-	<i>M. Ö.</i>
Kayıt etiketi	1	Argo/söz	<i>argo.</i>	<i>argo.,</i>	<i>ar.</i>	-	<i>argo.</i>
	2	Ağız	-	-	-	<i>ağız.,</i>	-
	3	Alay	<i>alay.</i>	-	-	-	-
	4	Aynı manada	-	-	-	<i>ayn.,</i>	-
	5	Bakınız	-	-	<i>bk.,</i>	-	-
	6	Çocuk dili	-	-	-	<i>çocuk d.,</i>	-
	7	Hakaret yollu	<i>hkr.</i>	<i>Hakaret yoluyla.,</i>	-	-	<i>hkr.,</i>
	8	Halk ağzı	<i>hlk.</i>	-	<i>halk. (söyel eyişi)</i>	-	<i>hlk.,</i>
	9	Kaba	<i>kaba. (konuşma)</i>	<i>kaba. (söyleyiş)</i>	<i>kaba. (ifade)</i>	<i>kaba.,</i>	<i>kaba. (konuşma)</i>
	10	Kısaltma	-	-	<i>Kıs.,</i>	<i>Kısalt.</i>	-
	11	Konuşma dili	-	-	-	-	<i>k d.,</i>
	12	Mecaz (i)	<i>mec.</i>	-	<i>mec. (mana)</i>	<i>mecaz. (anlam)</i>	<i>mec. (olarak)</i>
	12	Mesela	-	-	<i>mes.,</i>	-	-
	14	Özel isim	<i>öz.,</i>	-	-	<i>öz.</i>	-
	15	Şaka yolluyla	<i>şaka.</i>	<i>Şaka yoluyla.</i>	<i>şaka.</i>	-	<i>şaka. Söyle nir</i>
	16	Teklifsiz	<i>tkz.</i>	<i>teklifsiz.</i>	<i>tek.</i>	<i>tkz.</i>	<i>tkz.</i>

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

17	Teşmil etmek	-	<i>teşmil.</i>	-	-	-
18	Televizyon	<i>T.V.</i>	-	-	<i>tv.</i>	-
19	Uydurma		-	<i>Uyd.</i>	-	-
20	Ünlem	<i>ünl.</i>	<i>Ünl.</i>	<i>Ün.</i>	<i>Ünl.</i>	-
21	Ve benzeri	<i>vb.</i>	-	<i>vb.</i>		<i>Vb.</i>
22	Yansıma, ses taklidi keleme/söz	-	<i>Ses taklidi k./ Ses taklidi söz.</i>	-	<i>yans. (onomatopie)</i>	-
23	Yan anlam	-	-	<i>yanl.</i>	-	-
24	Yeniden. Neolizm-	-	<i>Yeniden.</i>	<i>Yeni.</i>	-	-
25	Zıt anlam	-	-	<i>zıt.</i>	-	-

Tablo 1’de, 33 adet dilbilgisel etiket, 65 adet bölgesel etiket, 130 adet alan etiketi, 4 adet zaman etiketi, 24 adet kayıt/sitil etiketi yer almaktadır. Bu etiketlerin toplamı 257 adet olup bütün alan ve temaları kodlayacak şekilde geniş tutulması, dilsel zenginliğimizin sözlüklere yansıtılması olarak değerlendirilebilir. Ancak Türkçede en yüksek etiket kullanan sözlük Ayverdi tarafından hazırlanan MBTS’te 208 adet etikete yer verilmiştir. İkinci olarak Çağbayır tarafından hazırlanan ÖTS’te 158 adet etikete vardır. Üçüncü olarak Doğan tarafından hazırlanan DBTS’te 95 adet etiket yer almaktadır. Dördüncü olarak Dil Derneği tarafından DD-TS’te 98 adet etiket kullanılmıştır. Beşinci olarak TDK-TS’te 92 adet etikete yer verilmiştir. Etiket sayısındaki bütün farklılık, çeşitlilik gibi değerlendirilebilir.

Yukarıdaki tablodan hareketle Sözlüklerde özel bir öneme sahip olan etiketleme işlemi kısaltmalar başlığı altında, kullanım kılavuzları kısmında, ama aynı zamanda ayrı bir başlık olarak kullanım kılavuzundan bağımsız tasarlandığı ve alfabetik düzen içinde verildiği görülür. Bu durum etiketleme durumu ve tutumuyla ilgili ipuçları verirken, ortak etiket sayısı sadece 36 adetle sınırlı kalmış olması Türk sözlük yazarlarının sözlükbilimsel ortak birikimi (metalexigraphy bilgisi) değerlendirme konusundan uzak, bireysel tutumlarını sözlüklerin etiketleme kısmına yansıttıkları söylenebilir. Bu sözlüğün etiketleme düzeni ve etiketlerin eş değeri konusunda ilginç veriler sunmaktadır. Bu durum aynı zamanda sözcük girişlerini ve madde başı seçimini ilgilendiren bir durumdur.

Tablo 2 Beş Sözlükte İşaretlenen Terimsel Etiketler

Beşli ortak terimler		<i>TDK-TS</i>	<i>MBTS</i>	<i>DBTS</i>	<i>ÖTS</i>	<i>DD-TS</i>
1	Bağlaç	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>	<i>bağ.</i>

2	İsim/ad	- <i>İs.</i>	<i>i.</i>	<i>i.</i>	<i>İs.</i>	<i>ad.</i>
3	Nesnesiz fiil	<i>nsz.</i>	<i>Oluş bildiren geçişsiz fiil.</i>	<i>g.siz</i>	<i>gçsz.</i>	<i>nsz.</i>
4	Yardımcı fiil	<i>yar.</i>	<i>Yard. f.</i>	<i>y.f.</i>	<i>yard. f.</i>	<i>-ar.</i>
5	Zarf	<i>zf.</i>	<i>zf.</i>	<i>z.</i>	<i>zf.</i>	<i>be.</i>
6	Almanca	<i>Alm.</i>	<i>Alm.</i>	<i>Al.</i>	<i>Alm.</i>	<i>Alm.</i>
7	Arapça	<i>Ar.</i>	<i>Ar.</i>	<i>A.</i>	<i>Ar.</i>	<i>Ar.</i>
8	Ermenice	<i>Erm.</i>	<i>Erm.</i>	<i>Er.</i>	<i>Erm.</i>	<i>Erm.</i>
9	Farsça	<i>Far.</i>	<i>Fars.</i>	<i>F.</i>	<i>Far.</i>	<i>Far.</i>
10	Fransızca	<i>Fr.</i>	<i>Fr.</i>	<i>Fr.</i>	<i>Fr.</i>	<i>Fr.</i>
11	İbranice	<i>İbr.</i>	<i>İbr.</i>	<i>İb.</i>	<i>İbra.</i>	<i>İbr.</i>
12	İngilizce	<i>İng.</i>	<i>İng.</i>	<i>İng.</i>	<i>İng.</i>	<i>İng.</i>
13	İtalyanca	<i>İt.</i>	<i>İtal.</i>	<i>İt.</i>	<i>İt.</i>	<i>İt.</i>
14	Moğulca	<i>Moğ.</i>	<i>Moğ.</i>	<i>Moğ.</i>	<i>Mğ.</i>	<i>Moğ.</i>
15	Potekizce	<i>Port.</i>	<i>Port.</i>	<i>Por.</i>	<i>Port.</i>	<i>Por.</i>
16	Rusça	<i>Rus.</i>	<i>Rus.</i>	<i>Rus.</i>	<i>Rus.</i>	<i>Rus.</i>
17	Türkçe	<i>T.</i>	<i>Türk.</i>	<i>T.</i>	<i>T.</i>	<i>T.</i>
18	Yunanca	<i>Yun.</i>	<i>Yun.</i>	<i>Yun.</i>	<i>Yun.</i>	<i>Yun.</i>
19	Askerlik	<i>ask.</i>	<i>asker.</i>	<i>ask.</i>	<i>as.</i>	<i>ask.</i>
20	Biyoloji	<i>biy.</i>	<i>biy.</i>	<i>biyo.</i>	<i>biy.</i>	<i>biy.</i>
21	Bitkibilim	<i>bot./ bit.</i>	<i>bot.</i>	<i>bit. Bitkibilgisi</i>	<i>bot.</i>	<i>bitb.</i>
22	Coğrafya	<i>coğr.</i>	<i>coğ.</i>	<i>coğ.</i>	<i>coğ.</i>	<i>coğr.</i>
23	Denizcilik	<i>den.</i>	<i>deniz.</i>	<i>den.</i>	<i>dnz.</i>	<i>den.</i>
24	İktisat	<i>ekon.</i>	<i>iktisat.</i>	<i>ik.</i>	<i>ekon.</i>	<i>eko.</i>
25	Felsefe	<i>fel.</i>	<i>fels.</i>	<i>fel.</i>	<i>fel.</i>	<i>fel.</i>
26	Fizik	<i>fiz.</i>	<i>fizik.</i>	<i>fiz.</i>	<i>fiz.</i>	<i>fiz.</i>

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

27	Gökbilim	<i>gök b.</i>	<i>ast.</i>	<i>ast.</i>	<i>gök b.</i>	<i>gökb.</i>
28	Hayvanbilim	<i>zool.</i>	<i>zoo.</i>	<i>hay.</i>	<i>zool.</i>	<i>hayb.</i>
29	Tıp	<i>tıp.</i>	<i>tıp.</i>	<i>tıp.</i>	<i>tıp.</i>	<i>hek.</i>
30	Hukuk	<i>huk.</i>	<i>hukuk.</i>	<i>huk.</i>	<i>huk.</i>	<i>huk.</i>
31	Matematik	<i>mat.</i>	<i>mat.</i>	<i>mat.</i>	<i>mat.</i>	<i>mat.</i>
32	Psikoloji	<i>psikol.</i>	<i>psiko.</i>	<i>ruh.</i>	<i>psikol.</i>	<i>ruh.</i>
33	Ticaret	<i>tic.</i>	<i>ticaret.</i>	<i>tic.</i>	<i>tic.</i>	<i>tic.</i>
34	Kaba konuşma	<i>kaba.(konuşma)</i>	<i>kaba. (söyleyiş)</i>	<i>kaba. (ifade)</i>	<i>kaba.</i>	<i>kaba.(konuşma)</i>
35	Teklifsiz konuşma	<i>tkz.</i>	<i>teklifsiz.</i>	<i>tek.</i>	<i>tkz.</i>	<i>tkz.</i>

Yukarıda listelenen ortak etiket toplamı 35 adet olup bunların içinde 2'si kayıt etiketleri sınıfına ait, 15'ü alan etiketi sınıfına, 13'ü bölgesel etiket sınıfına, 5'i de dilbilgisel etiket sınıfına ait olup tamamında ortak alanı etiketlerken, ortak etiketi kullanmadıkları görülür.

Tablo 2'deki veriler bize, etiketlenen ortak terim sayısı 35 olup, beş sözlükte benzer olan (bağ., Fr., İng., Rus., Yun., mat., kab., şaka,) sekiz adet, benzemez terimler beş sözlükte 27 adettir. Ortak olan terim de 35 adet olarak etiketlendiği görülür. Etiketlemeye esas olan kısaltmaların biçimi konusunda, beş yazarca ortak yazılan (bağ., Fr., İng., Rus., Yun., mat., kab., şaka,) olmak üzere toplam sekiz etiketin benzerliği vardır. Diğer taratan 29 terimim etiketlenmesinde TDK-TS-gök b./ast., MBTS-, metlj.; MBTS-dönüslü f., DBTS-d.lü., ÖTS-dönşl., ; TDK-TS-eğt., ÖTS- eğit., eğib.;TDK-TS-elekrk., ÖTS- elkt., DD-TS- elek., örneklerinde olduğu gibi birbirine benzemeyen etiketler kullanılmıştır. Bu yönden çok az terim için ortak etiket kullanımına karşın, çok fazla terim için benzemezlik tespit edilmiştir. Bu yönüyle etiketlemeye esas olan fikirlerin benzemezlik üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Bu durum sözlük yazarlarının ortak kültür havuzundan yararlanırken ortak bir dil ve işaretleme yönteminde birleşemediklerini göstermektedir. Aynı zamanda 63 adet etiketin yazarlar tarafından tekil olarak kullanıldığı ve her yazarın kendinden önceki sözlük deneyimlerini görse de kendi bireysel tutumlarını sürdürdüklerin söyleyebiliriz. Sözlük yazıcılığında bireysel tutum sözlüğün makro ve mikro yapısının belirlenmesinde sözlük birimlerin oluşturulmasında, yazım ve imlada, açıklama ve bilgi sunumunda çok belirgin farklar olarak kendini göstermektedir. Bu farkı doğuran bireysel tutum, sözlüğü ortaya koyma amacı, sözlüğün hedef kitlesi bakımından da belirleyici role sahiptir.

Tablo 3 Dört Sözlükte İşaretlenen Terimsel Etiketler

Dörtlü ortak terimler		TDK-TS	MBTS	DBTS	ÖTS	DD-TS
1	Birleşik	-	<i>birl.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>
2	Çokluk	Ç	-	<i>çok.</i>	<i>Çok.</i>	ç.
3	Edat	<i>E</i>	<i>edat.</i>	<i>e.</i>	<i>e., (bağlama e)</i>	-
4	Edilgen fiil	-	<i>edilgen f.</i>	<i>edi.</i>	<i>edil.</i>	<i>ösz.</i>
5	Özel isim	-	<i>özel i.</i>	<i>h.i. (has i.)</i>	<i>öz.</i>	<i>öz.</i>
6	Zamir	<i>zm.</i>	<i>zamir.</i>	<i>zm.</i>	<i>zm.</i>	-
7	Bulgarca	<i>Bulg.</i>	<i>Bulg.</i>	<i>Bul.</i>	-	<i>Bul.</i>
8	İspanyolca	-	<i>İsp.</i>	<i>İs.</i>	<i>İsp.</i>	<i>İsp.</i>
9	Latince	<i>Lat.</i>	<i>Lat.</i>	<i>Lat.</i>	<i>Lat.</i>	-
10	Macarca	<i>Mac.</i>	<i>Mac.</i>	<i>Mac.</i>	<i>Mac.</i>	-
11	Moğolca	<i>Moğ.</i>	<i>Moğ.</i>	<i>Moğ.</i>	<i>Mğ.</i>	-
12	Anatomi	<i>anat.</i>	<i>anat.</i>	<i>anat.</i>	<i>anat.</i>	-
13	Astronomi	<i>astr.</i>	<i>astro.</i>	<i>ast.</i>	<i>antr.</i>	-
14	Edebiyat	<i>ed.</i>	<i>edeb.</i>	<i>ed.</i>	<i>ed.</i>	-
15	Madencilik	<i>mdn.</i>	<i>maden.</i>	<i>ma.</i>	<i>maden.</i>	-
16	Mantık	<i>man.</i>	<i>mantık.</i>	<i>man.</i>	<i>man.</i>	-
17	Mimarlık	<i>mim.</i>	-	<i>mi.</i>	<i>mim.</i>	<i>mim.</i>
18	Musiki	<i>müz.</i>	<i>mus.</i>	<i>mü.</i>	<i>müz.</i>	-
19	Sinema	<i>sin.</i>	<i>sinema.</i>	<i>sin.</i>	<i>Sin.</i>	-
20	Spor	<i>sp.,</i>	<i>spor.,</i>	<i>sp.</i>	-	<i>sp.</i>
21	Tarih	<i>tar.</i>	<i>tarih.,</i>	<i>tar.</i>	-	<i>tar.</i>
22	Teknik	<i>Te.</i>	<i>teknik.</i>	<i>tek-</i>	<i>tek.</i>	-
23	Tiyatro	<i>tiy.</i>	<i>tiyatros.</i>	-	<i>tiy.</i>	<i>tiy.</i>

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

24	Yerbilim	<i>jeol.</i>	<i>jeo.</i>	-	<i>jeoloji.</i>	<i>yerb.</i>
25	Eskimiş	<i>esk.</i>	<i>esk. Eski kelime, anla</i>	<i>esk.</i>	-	<i>esk.</i>
26	Argo/söz	<i>argo.</i>	<i>argo.</i>	<i>ar.</i>	-	<i>argo.</i>
27	Mecaz (i)	<i>mec.</i>	-	<i>mec. (mana)</i>	<i>mecaz. (anlam)</i>	<i>mec. (olarak)</i>
28	Şaka yolluyla	<i>şaka.</i>	<i>Şaka yoluyla,</i>	<i>şaka.</i>	-	<i>şaka. Söylenir</i>
29	Ünlem	<i>ünl.,</i>	<i>ünl.,</i>	<i>ünl.,</i>	<i>ünl.,</i>	-

Yukarıda listelenen etiketlerin 7'si dilbilgisel etiket sınıfına, 5'i bölgesel etiket sınıfına, 11'ü alan etiketi sınıfına, 1'i zaman etiketi sınıfına, 4'ü kayıt etiketi sınıfına ait olmak üzere toplam 29 etiketin işaretlenmesinde yazarlar ortak tutum sergiledikleri görülür. Ancak bu 29 terim tüm işaretlenen terimler içinde 6/1 oranında olduğu görülür ki bu oranın %50'den daha fazla olması beklenir.

Tablo 3'teki veriler bize etiketlenen ortak terim sayısı 29 olup, dört sözlükte benzer olan (Lat., Mac., anat., esk., ünl.,) beş adet, benzemez terimler beş sözlükte 24 adettir. Ortak olan TDK-TS'te 24, MBTS'te 26, DBTS'te 27, ÖTS'te 26, DD-TS'te 15 adet terim etiketlendiği görülür.

Etiketlemeye esas olan kısaltmaların biçimi konusunda, beş yazarca ortak yazılan (Lat., Mac., anat., esk., ünl.,) olmak üzere toplam beş etiket benzerliği vardır. Diğer taratan 13 terimim etiketlenmesinde TDK-TS-met., MBTS-metalurji.,metlj.,; MBTS-dönüşlü f., DBTS-d.lü., ÖTS-dönşl.,; TDK-TS-eğt., ÖTS- eğit., eğib.,;TDK-TS- elektrk., ÖTS- elkt., DD-TS- elek., örneklerinde olduğu gibi birbirine benzemeyen etiketler kullanılmıştır. Bu yönden çok az terim için ortak etiket kullanımına karşın, çok fazla terim için benzemezlik tespit edilmiştir. Bu yönüyle etiketlemeye esas olan fikirlerin benzemezlik üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Üç Sözlükte İşaretlenen Terimsel Etiketler

Dörtlü ortak terimler	TDK-TS	MBTS	DBTS	ÖTS	DD-TS
1 Birleşik	-	<i>birl.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>	<i>b.</i>
2 Çokluk	<i>Ç</i>	-	<i>çok.</i>	<i>Çok.</i>	<i>ç.</i>
3 Edat	<i>E</i>	<i>edat.</i>	<i>e.</i>	<i>e., (bağlama e)</i>	-
4 Edilgen fiil	-	<i>edilgen f.</i>	<i>edi.</i>	<i>edil.</i>	<i>ösz.</i>

5	Özel isim	-	<i>özel i.</i>	<i>h.i. (has i.)</i>	<i>öz.</i>	<i>öz.</i>
6	Zamir	<i>zm.</i>	<i>zamir.</i>	<i>zm.</i>	<i>zm.</i>	-
7	Bulgarca	<i>Bulg.</i>	<i>Bulg.</i>	<i>Bul.</i>	-	<i>Bul.</i>
8	İspanyolca	-	<i>İsp.</i>	<i>İs.</i>	<i>İsp.</i>	<i>İsp.</i>
9	Latince	<i>Lat.</i>	<i>Lat.</i>	<i>Lat.</i>	<i>Lat.</i>	-
10	Macarca	<i>Mac.</i>	<i>Mac.</i>	<i>Mac.</i>	<i>Mac.</i>	-
11	Moğolca	<i>Moğ.</i>	<i>Moğ.</i>	<i>Moğ.</i>	<i>Mğ.</i>	-
12	Anatomi	<i>anat.</i>	<i>anat.</i>	<i>anat.</i>	<i>anat.</i>	-
13	Astronomi	<i>astr.</i>	<i>astro.</i>	<i>ast.</i>	<i>antr.</i>	-
14	Edebiyat	<i>ed.</i>	<i>edeb.</i>	<i>ed.</i>	<i>ed.</i>	-
15	Madencilik	<i>mdn.</i>	<i>maden.</i>	<i>ma.</i>	<i>maden.</i>	-
16	Mantık	<i>man.</i>	<i>mantık.</i>	<i>man.</i>	<i>man.</i>	-
17	Mimarlık	<i>mim.</i>	-	<i>mi.</i>	<i>mim.</i>	<i>mim.</i>
18	Musiki	<i>müz.</i>	<i>mus.</i>	<i>mü.</i>	<i>müz.</i>	-
19	Sinema	<i>sin.</i>	<i>sinema.</i>	<i>sin.</i>	<i>Sin.</i>	-
20	Spor	<i>sp.,</i>	<i>spor.,</i>	<i>sp.</i>	-	<i>sp.</i>
21	Tarih	<i>tar.</i>	<i>tarih.,</i>	<i>tar.</i>	-	<i>tar.</i>
22	Teknik	<i>Te.</i>	<i>teknik.</i>	<i>tek-</i>	<i>tek.</i>	-
23	Tiyatro	<i>tiy.</i>	<i>tiyatros.</i>	-	<i>tiy.</i>	<i>tiy.</i>
24	Yerbilim	<i>jeol.</i>	<i>jeo.</i>	-	<i>jeoloji.</i>	<i>yerb.</i>
25	Eskimiş	<i>esk.</i>	<i>esk. Eski kelime, anla</i>	<i>esk.</i>	-	<i>esk.</i>
26	Argo/söz	<i>argo.</i>	<i>argo.</i>	<i>ar.</i>	-	<i>argo.</i>
27	Mecaz (i)	<i>mec.</i>	-	<i>mec. (mana)</i>	<i>mecaz. (anlam)</i>	<i>mec. (olarak)</i>
28	Şaka yoluyla	<i>şaka.</i>	<i>Şaka yoluyla.,</i>	<i>şaka.</i>	-	<i>şaka. Söylenir</i>

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

29	Ünlem	<i>ünl.</i> ,	<i>ünl.</i> ,	<i>ünl.</i> ,	<i>ünl.</i> ,	-
----	-------	---------------	---------------	---------------	---------------	---

Yukarıda listelenen etiketlerin 7'si dilbilgisel etiket sınıfına, 5'i bölgesel etiket sınıfına, 11'ü alan etiketi sınıfına, 1'i zaman etiketi sınıfına, 4'ü kayıt etiketi sınıfına ait olmak üzere toplam 29 etiketin işaretlenmesinde yazarlar ortak tutum sergiledikleri görülür. Ancak bu 29 terim tüm işaretlenen terimler içinde 6/1 oranında olduğu görülür ki bu oranın %50'den daha fazla olması beklenir.

Tablo 3'teki veriler bize etiketlenen ortak terim sayısı 29 olup, dört sözlükte benzer olan (Lat., Mac., anat., esk., ünl.) beş adet, benzemez terimler beş sözlükte 24 adettir. Ortak olan TDK-TS'te 24, MBTS'te 26, DBTS'te 27, ÖTS'te 26, DD-TS'te 15 adet terim etiketlendiği görülür.

Etiketlemeye esas olan kısaltmaların biçimi konusunda, beş yazarca ortak yazılan (Lat., Mac., anat., esk., ünl.) olmak üzere toplam beş etiket benzerliği vardır. Diğer taratan 13 terimim etiketlenmesinde TDK-TS-met., MBTS-metalurji.,metlj.,; MBTS-dönüslü f., DBTS-d.lü., ÖTS-dönşl.,; TDK-TS-eğt., ÖTS- eğit., eğib.,;TDK-TS- elektrk., ÖTS- elkt., DD-TS- elek., örneklerinde olduğu gibi birbirine benzemeyen etiketler kullanılmıştır. Bu yönden çok az terim için ortak etiket kullanımına karşın, çok fazla terim için benzemezlik tespit edilmiştir. Bu yönüyle etiketlemeye esas olan fikirlerin benzemezlik üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Üç Sözlükte İşaretlenen Terimsel Etiketler

Üçlü ortak terimler	TDK-TS	MBTS	DBTS	ÖTS	DD-TS
1 Dilbilgisi	<i>dil b.</i>	-	<i>dil.</i>	-	<i>dil.</i>
1 Dönüslü fiil	-	<i>dönüslü f.</i>	<i>d.lü.</i>	<i>dönşl.</i>	-
2 -den durum ekiyle kullanılan fiil	<i>-den</i>	<i>-den</i>	-	-	<i>-den</i>
3 Geçişli fiil	-	<i>geçişli f.</i>	<i>g.li.</i>	<i>gçl.</i>	-
4 -le ile edatıyla kullanılan fiil.	<i>-le</i>	<i>-le-la haliyle kullanılan fiil</i>	-	-	<i>-le tümleç alan eylem</i>
5 Arnavutça	-	<i>Arn.</i>	<i>Arn.</i>	<i>Arn.</i>	-
6 Elektrik	-	<i>elektrk.</i>	-	<i>elkt.</i>	<i>elek.</i>
7 Geometri	<i>geom.</i>	<i>geo.</i>	-	<i>geom.</i>	-
8 Metalürji	<i>met.</i>	<i>metalurji.</i>	-	<i>metlj.</i>	-
9 Otomobilcili	-	<i>oto.,</i>	-	<i>oto.</i>	<i>Otmobilcilik</i>

						.
10	Eğitim bilim	<i>eğt.</i>	-	-	<i>eğit.</i>	<i>eğib.</i>
11	Elektrik	-	<i>elektrk.</i>	-	<i>elkt.</i>	<i>elek.</i>
12	Hakaret yollu	<i>hkr.</i>	<i>Hakaret yoluyla.</i>	-	-	<i>hkr.</i>
13	Halk ağzı	<i>hlk.</i>	-	<i>halk.</i> (<i>söyleyişi</i>)	-	<i>hlk.</i>

Yukarıda listelenen etiketlerden 4'ü dilbilgisel etiket sınıfına, 1'i bölgesel etiket sınıfına, 6'sı alan etiketi sınıfına, 2'si kayıt etiketi sınıfına, olmak üzere toplam 13 etiketin kodlanmasında yazarlar ortak tutum sergiledikleri görülür. Yukarıda sözü edilen beş genel sözlükten üç sözlüğün etiketleri işaretlemeye ortaklıkları görülürken, bu ortaklı etiketlenen sözcüğün gösteren-gösterilenle birlikteliği göstermektedir.

Tablo 4'teki veriler bize etiketlenen ortak etiket sayısı 13 olup, üç sözlükte benzer olan (-den; -le/la, Arn.,) 3 adet, benzemez terimler 5 sözlükte 10 adettir. Ortak olan TDK-TS'te 8 adet, MBTS'te 12, DBTS'te, 5 adet, ÖTS'te 9 adet, DD-TS'te 9 adet terim etiketlendiği görülür.

Etiketlemeye esas olan kısaltmaların biçimi konusunda, iki yazarca ortak yazılan (-den; -le/la, Arn.,) olmak üzere toplam üç etiket benzerliği vardır. Diğer taratan 13 terimim etiketlenmesinde TDK-TS-met., MBTS-metalurji.,metlj.,; MBTS-dönüslü f., DBTS-d.lü., ÖTS-dönşl., ; TDK-TS-eğt., ÖTS- eğit., eğib.,;TDK-TS- elektrk., ÖTS- elkt., DD-TS- elek., örneklerinde olduğu gibi birbirine benzemeyen etiketler kullanılmıştır. Bu yönden çok az terim için ortak etiket kullanımına karşın, çok fazla terim için benzemezlik tespit edilmiştir. Bu yönüyle etiketlemeye esas olan fikirlerin benzemezlik üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5 İki Sözlükte İşaretlenen Terimsel Etiketler

İkili ortak terimler		<i>TDK-TS</i>	<i>MBTS</i>	<i>DBTS</i>	<i>ÖTS</i>	<i>DD-TS</i>
1	Ek	<i>-e</i>	<i>-e</i>	-	-	-
2	Karşılıklı fiil		<i>karşılıklı f.</i>	<i>iş.</i>	-	-
3	Olumsuz fiil	-	<i>olumsuz f.</i>	-	<i>olsuz.</i>	-
4	Çağatayca	-	<i>Çağatay.</i>		<i>Çağ.</i>	-
5	Çince	-	<i>Çin.</i>	<i>Çin.</i>	-	-
6	Çingenece		<i>Çingene.</i>	<i>Kıpti.</i>	-	-

Türkçe Sözlüklerde Etiketleme Sorunları Üzerine

7	Eski Türkçesi	Anad.	-	<i>E.T.Türk.</i>	-	<i>eaT.</i>	-
8	Norveççe		-	<i>Nor.,</i>	-	<i>Norv.</i>	-
9	Rumca		<i>Rum.</i>		<i>Rum.</i>	-	-
10	Din		<i>din b.</i>	<i>din.</i>	-	-	-
11	Dilbilim		<i>db.</i>	-	-	-	<i>dilb.</i>
12	Folklor		-	<i>folk.</i>	-	<i>folk.</i>	-
13	Fotoğrafçılık		-	<i>foto.</i>	-	<i>fot.</i>	-
14	Güzel sanat		-	<i>güzel sanat.</i>	-	<i>güzl.sntl.</i>	
15	İnşaatçılık		-	<i>inşaat.,</i>	-	<i>inş.</i>	-
16	İstatistik		-	<i>istatistik.</i>	-	<i>istk.</i>	-
17	Haritacılık		-	<i>Haritacılık.</i> <i>topografya.</i>	-	<i>topg.</i>	-
18	Hat		-	<i>hat.</i>	-	<i>hat.</i>	-
19	Havacılık		-	<i>hava.</i>	-	<i>havc.</i>	-
20	Maliye		-	<i>maliye,</i>	-	<i>mal.</i>	-
21	Matbaacılık		-	<i>matbaa.</i>	-	<i>matb.</i>	-
22	Siyaset		-	-	<i>siy.</i>	<i>siy.</i>	-
23	Tekstil		-	<i>tekstil.</i>	-	<i>tekst.</i>	-
24	Asır		-	<i>a.</i>	<i>A.</i>	-	-
25	Kısaltma		-	-	<i>Kıs.</i>	<i>Kısalt.</i>	-
26	Yansıma, ses taklidi keleme/söz		-	<i>Ses taklidi k./ Ses taklidi söz.</i>	-	<i>yans., (onomatophie)</i>	-
27	Yeniden. Neolizm-		-	<i>Yeniden.</i>	<i>Yeni.</i>	-	-

Yukarıda listelenen etiketlerden 3'ü dilbilgisel etiket sınıfına, 6'sı bölgesel etiket sınıfına, 14'ü alan etiketi sınıfına, 1'i zaman etiketi sınıfına, 3'ü kayıt etiketi sınıfına, olmak üzere toplam 27 etiketin kodlanmasında yazarlar ortak tutum sergiledikleri görülür. Yukarıda sözü edilen beş genel sözlükten üç sözlüğün etiketleri işaretlemeye ortaklıkları görülürken, bu

ortaklı etiketlenen sözcüğün gösteren-gösterilenle birlikteliği göstermektedir.

Tablo 5'teki veriler bize etiketlenen toplam 27 terimden 1'i dilb., DD-TS'te, 4'nün (-e., din b., db., Rum.,) TDK-TS'te, diğer 22'si sadece üç sözlük tarafından etiketlenmiştir. Bu sonuç etiketleme konusunda terimleri Ayverdi ve Çağbayır'ın diğer sözlük yazarlarından çok farklı davrandığı ve daha çok Türkçe terimi kodladığını göstermektedir. Bir başka husus DBTS'te işaretlenen kodlanan sekiz etiket MBTS ile ÖTS'ün ortaklaştığı sayıdır. Diğer bir ifadeyle Ayverdi (MBTS) 23, Doğan (DBTS) 8, Çağbayır (ÖTS) 19 olmak üzere iki sözlüğün ortak etiketlediği terimlerin sayısı 18 olarak görülür. Ancak etiketlemede kullanmış oldukları ortak kısaltma daha azdır.

Etiketlemeye esas olan kısaltmaların biçimi konusunda, her iki yazarca ortak yazılan Rum., folk., hat., siy., olmak üzere toplam dört etiket benzerliği vardır. Diğer taratan 23 terimim etiketlenmesinde ses taklidi k./ses taklidi söz./ yans., (onomatophie), ; maliye./ mal.,; hava./ havc.,; istatistik./istk., örneklerinde olduğu gibi birbirine benzemeyen etiketler kullanılmıştır. Bu yönden çok az terim için ortak etiket kullanımına karşın, çok fazla terim için benzersizlik tespit edilmiştir. Bu yönüyle Türkçe sözlüklerde etiketlemeye esas olan fikirlerin benzersizlik üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

İkili ortak terimlerin yer aldığı sözlüklerden Ayverdi (MBTS) 23, Doğan (DBTS) 8, Çağbayır (ÖTS) 19, ortak terimi etiketlediği görülür. Söz edilen bu beş sözlükte yazarlar tarafından kodlanan toplam etiket sayısı 130 olmuştur. Bunlardan sadece 36 tanesi tüm yazarlar tarafında ortaklaşa kodlanmış etiketlerden oluşmakta, diğer bütün terimleri kodlamakta farklı etiketleri ve farklı etiket biçimlerini kullanmaları, sözlük bilimsel birikimi okuma ve değerlendirme konusunda bireyselliğin öne çıktığını ve güçlü bir geleneğin oluşmadığını göstermektedir. Ayrıca toplumsal olarak zihinsel sözlüğümüzde de büyük bir birliktelikten doğan gelenekten söz edemeyiz. Aslında bu Türk toplumu ve aydınlarının sosyokültürel ve ideolojik ayrışmasının dilsel tutum ve davranışına yansımaları göstermesi bakımından önemli ipucu sayılabilir.

Sözlüklerin giriş kısmında yer alan kullanım kılavuzu başlığından bağımsız olarak tasarlanan kısaltmalar başlığı altında, kullanım kılavuzundan da bağımsız tasarlandığı ve alfabetik düzen içinde verildiği görülmektedir. Yukarıdaki tablodan hareketle sözlüklerde yer alan ortak etiket sayısı sadece 36 adetle sınırlı kalmış olması Türk sözlük yazarlarının sözlükbilimsel ortak birikimi (metaleksikografikbilgi) değerlendirme konusundan uzak durdukları ve bireysel tutumlarını sözlüklerin etiketleme kısmına yansıttıkları göstermektedir. Diğer taraftan söz edilen beş genel sözlük içinde en çok etiketleme yapan İlhan Ayverdi'nin hazırladığı MBTS'ün etiket düzeni bakımından okuyucusuna sözlük birimlerin kimi sınırlıkları ve

kullanım alanlarına dair geniş bilgi sunduğu söylenebilir. Ancak etiketleme biçimi yönünden Türk sözlük geleneğinin oluşturduğu yolu izlemeyip kendince etiketlemeye esas olacak kısaltma harfleri kullanılmıştır. İkinci olarak Mehmet Doğan'ın hazırladığı genel sözlük olarak BTS'ünde kullanmış olduğu etiketleme de dikkat çekicidir.

Türkçe sözlüklerdeki etiketler, Sözlükbilimcilerin pratikleri, kullanım etiketlerinin nasıl sınıflandırdığını öğrenmek için Türkçe sözlüklerin her birine ayrı ayrı daha yakından bakarak yerinde olacaktır. TDK Türkçe Sözlük (1998/2001) (TS) ile başlamak için kullanım bilgileri aşağıdaki şekilde örneklenebilir.

TDK Türkçe Sözlük'ün 1988 baskısında 85 adet kullanım etiketi bulunurken, TDK Türkçe Sözlük'ün 1998 baskısında 92 tane kullanım etiketi kullanılmıştır. İki sözlük arsında kimi değişik etiketlerin kullanılması dikkat çekicidir. Çünkü söz edilen ilk sözlükte osm. -Osmanlıca'yı işaretlerken, ikincide O.T.-Osmanlı Türkçesi olarak işaretlendiği görülür. 1998 sözlüğüne göre 14 adet dilbilgisel etiket, 17 adet bölgesel etiket, 42 adet alan etiketi, 11 adet kayıt etiketi yer almaktadır.

Ayverdi, Misalli Büyük Türkçe Sözlük'te çok kapsamlı bir kullanım kılavuzu yer almakta ve 'kısaltmalar' kısmı (1) Dil adları (bölgesel etiketler), (2) genel (alan etiketleri) (3) dilbilgisi (dilbilgisel ve kayıt etiketleri olmak üzere üç sınıfa ayrıldığı görülür. Ancak bu sözlük araştırmacılarının önerdiği etiket düzeni olmasa da kendi içinde bir etiketleme düzeni ve sınıflandırması olarak değerlendirilebilir. Ayverdi (2011), kendi etiket sınıflandırmasında 56 adet bölgesel etiket, 105 adet alan etiketi, 48 adet dilbilgisel etiket olmak üzere toplam 208 adet etiket kullandığı görülür. Ancak bu dilbilgisel etiketler olarak gösterilen bölümde 11 adet kayıt etiketi de yer almaktadır. Burada üzerinde durulması gereken nokta, Ayverdi'nin kendine özgü etiketleme düzeni ve etiketlenmede kullanmış olduğu kısaltma yöntemi ve kısaltmayı oluşturan harf tercihleri dikkat çekicidir. Sözlük yazımında alan ve temaları kodlamaya yarayan etiketleme işleminde kısaltma yerine Çağatayca., Çingenece., hadis., istatik., marangoz., topografya., örneklerinde olduğu gibi bir sözcüğü kısaltma olarak kabul etmesi ve sonuna nokta koyarak kullanması dikkat çekicidir.

Doğan, Büyük Türkçe Sözlük'te, açıklama başlığı altında yer alan kullanım kılavuzu niteliğindeki bilgilerin ilk cümlesi "sözlükten faydalanmayı güçleştirmemek için fazla işaret ve kısaltma kullanmaktan kaçınılmıştır" ile başlar. Doğan, Ayverdi ve Çağbayır'a göre daha kısa, özet biçimde kullanım kılavuzuna yer verir ki, kısaltmalar kullanım kılavuzundan bağımsız, ayrı başlık altında yer alır. Etiketleme işlemi olarak kısaltmalar dizinde alfabetik sıra kullanılmış ve Ayverdi'deki gibi bir sınıflama yapılmamıştır. Ancak bizim tasnifimize göre 17 adet dilbilgisel etiket, 29 adet bölgesel etiket, 30 adet alan etiketi kullanılırken, 3 adet zaman etiketi ve bir de 14 adet kayıt etiketi yer almakta olup toplam 90 adet etiket kullanıldığı görülür. Ayrıca sözlükiçi gönderim () olarak bkz.-bakınız, kıs.,

kısaltma, mes.-mesela, vb., ve benzeri, yanl.-yanlış kullanım, yeni.-yeni kelime vb. örneklere de yer verilmiştir.

Ötüken Türkçe Sözlük'te çok kapsamlı bir kullanım kılavuzu yer almaktadır. Bu kılavuzun 5. maddesi ile 17 maddesi arasında yer alan bütün açıklamalar sözlük kullanıcılarının sözlükten daha kolay yararlanmasını sağlamayı amaçlanmaktadır. Bir de bunlardan bağımsız olarak etiketleme işlemini gösteren alfabetik düzende verilen kısaltmalar dizini yer almaktadır. Etiketlemeye esas olan kısaltmalar 26 adet dilbilgisel etiket, 36 adet bölgesel etiket, 89 adet alan etiketi, 8 adet de kayıt etiketi olmak üzere toplam 158 adet etiket kullanılmıştır. Ayrıca aynı.-aynı anlamda ve kısalt.-kısaltma, yönt.-yönetim şeklinde etiketlere de yer verilmiştir.

Dil Derneğinin yayını Türkçe Sözlükte, imler ve 11 maddeden oluşan kullanıcı kılavuzu, kısa açıklama cümleleriyle verilirken, sözlükte kullanılan etiketler kısaltmalar başlığı altında alfabetik düzende verilmiştir. Bu etiketleme işleminde 19 adet dilbilgisel etiket, 18 adet bölgesel etiket, 44 adet alan etiketi, 1 adet zaman etiketi ve 10 adet de kayıt etiketi yer alırken, 5 adet de sözlükdışı gönderim (Jackson 2011:259) diyebileceğimiz TS-TARAMA SÖZLÜĞÜ, TD-TARAMA DERGİSİ gibi etiketlerden oluşan toplam 98 adet etiketleme yapılmıştır. Bu etiketlemede kısaltma için tercih edilen harfler ve sayıları bakımından tutarlı, kısa ve hatırlanabilirlik dikkate alındığı söylenebilir.

Bu sözlüklerde yer alan etiketlerin etiketlenme biçimi konusunda Türkçe sözlüklerin kabul edilebilir ortak kriterinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Çünkü bir alan etiketi olarak Metalürji, TDK-TS'te, met., MBTS'te, metalurji., DD-TS'te, metlj., ÖTS'te hiç eyer almamıştır.

Bu çalışmanın sonucu bize göstermiştir ki beş sözlükte etiketleme sisteminin ortaklık ve benzerliğin az, benzemezliğin çok yüksek olduğu bir temel üzerine kurulduğu fikri çıkarılabilir. Sözlüklerde kullanılan etiketlerin ortaklık ve benzerliğin yüksek veya çok yüksek olması, benzemezliğin çok düşük olması esastır. Özellikle TDK-TS'ün kendi çağdaşlarının etiketleme düzeneğini ve geleneğini almış olduğunu düşünüldüğünde, örneğinden hareketle sonraki yazılan sözlülerin en azında burada mevcut olan etiketleme ölçütlerine göre düzenlenmesi gerekir. Ama 70-80'li yıllarda kaleme alınan MBTS ile DBTS ve ÖTS'te kullanılan etiketlerin ortaklık ve benzerlik yönlerinin diğer iki sözlüğe göre düşük olması sözlük geleneğin göz ardı edildiği, yazar tutumunun belirleyici olduğunu göstermektedir.

Ayverdi ve Doğan'ın sözlük oluşturma, sözlük birimi seçimi, sözlük dizini oluşmasında Türkçenin tüm sözvarlığını kapsama talebiyle orantılı biçimde Arap ve Fars sözcüklerinin sayısını çokluğu nispetinde etiketlemede de farklılık göstermektedir. Ayrıca MBTS'te etiketleme için kullanılan kısaltmaların çoğu hiç kısaltma yapılmadan sözcüklerin sonuna nokta konularak metalurji., sinema., tarih., teknik., tiyatro., şeklinde olduğu gibi

etiket olarak kullanılmıştır ki bu kısaltmadan kastedilen ile yapılan iş arasında da bir tutarsızlığı işaret etmektedir. Çağbayır, sözlüğünde de Türk dilinin tüm söz varlığını kapsama iddiası sebebiyle E.T., EAT., Oğuzca., Kırgızca., soğud/Soğudca, gibi diğerlerinde yer almayan etiketler kullanmıştır.

Etiketlemeye esas olacak bir ölçüt teklifi olarak tek hecelileri sözcükleri bir harfle, iki ve daha fazla heceli sözcükler için iki harf, iki sözcükten oluşanlar için ilk sözcükte iki/üç harfi, ikinci sözcüğün ilk harfi alınarak bir kodlama/kısaltma düzeni oluşturulabilir. Yukarıdaki beş sözlükte ortak etiketlenen sadece 37 etiketin var olması, burada da hem etiket hem de kodlama/kısaltma anlamında tutarlılık sorununun varlığını göstermektedir. Ayrıca kodlamaya esas olan kısaltmada kullanılan harflerin sayısı ve biçimi için de bir tutarlılık sorunun varlığını net olarak görülmektedir.

Kaynakça / Reference

- Abecassis, M. (2008). The Ideology of the Perfect Dictionary: How Efficient can a Dictionary be? *Lexikos* 18, ss.1-14.
- Allen, R. (1992). Usage. In McArthur, T. (Ed.), *Concise Oxford Companion to the English Language* (pp. 1071-1078). Oxford: Oxford University Press.
- Agunşah, M. (2019). Türkçe Sözlük'te Tanımlama ve Tanıklama sorunları, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7 (16), ss.1-13.
- Atkins, S. & Rundell, M. (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford University Press.
- Ayverdi, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Basatemur, A. (2013). Sözlükbirimlerin Tanımlanması Bağlamında Türkçe Sözlüklerin Karşılaştırılması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Bakın, S. (2014). "Türkiye ve Dünyada Sözlük Bilimi: Tanımı, Kapsamı ve Diğer Bilimlerle İlişkisi" *International Journal of Language Academy* Volume 2/4 s. 445/457.
- Boz, E. (2006). "Sözlük ve Sözlükçülük Sorunları, Tartışmalar ve Öneriler", *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, İstanbul: Divan Yayınevi, 9-46.
- Boz, E. (2009). Çağdaş Türkçe Sözlüklerde Çokanlamlı Madde Başlarındaki Anlamların Sıralanma Sorunu: 'Klasik' örneği, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (8), s.146-148.
- Boz, E. (2012). Türk Sözlükbiliminin Problemleri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, s. 13-20.

Böler, T. (2006). Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük'ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi/ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1 (1), ss. 101-118.

Çağbayır, Y. (2017). Ötüken Türkçe Sözlük, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Crenn, T. (1996). Register and Register Labelling in Dictionaries. Ph.D. Thesis. Ontario: University of Ottawa, School of Translation and Interpretation.

Dil Derneği (2012). Türkçe Sözlük, Ankara: Dil Derneği Yayınları.

Doğan, D. M. (2011). Doğan Büyük Türkçe Sözlük 23. baskı, Ankara: Yazar Birliği Yayınları.

Hartmann, R. R. K. & James, G. (1998). Dictionary of Lexicography. Routledge.

Hausmann, F. J. (1989). "Wörterbuchtypologie". In Hausmann, F. J. et al. (Eds.), Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie, pp. 968-981.

Jackson, H. (2002). Lexicography: An Introduction. London and New York: Routledge.

Jackson, H. (2016). Sözlükbilime Giriş (Çev: M. Gürlek, E. Patat)1. Baskı, İstanbul: Kesit Yayınları.

Kahraman, M. (2016). Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(8), ss. 3288-3312.

Kahraman, M. (2020). Sözlükbilimde Etiketleme Ve Dilbilgisel Terimlerin Etiketlenmesi Sorunu, e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR), Cilt:12 Sayı 3 (28), ss. 770-785.

Kara, S. (2019). Türkçe Sözlük İle Misalli Büyük Türkçe Sözlük'ün Karşılaştırmalı Kısa Bir Değerlendirmesi, e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi/Journal of Oriental Scientific Research (JOSR), Cilt:11 Sayı 2 (24), ss.789-804.

Landau, S. (1989). Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography. Cambridge University Press.

Leech, G, & Nesi, H. (1999). "Moving towards perfection: the learners' (electronic) dictionary of the future", In Herbst, T. & Popp, K. (Eds.), The Perfect Learner's Dictionary, pp. 295-309. Tübingen.

Lew, R. (2004). Which Dictionary for Whom? Receptive Use of Bilingual, monolingual and Semi-bilingual Dictionaries by Polish Learners of English. Motivex.

Milroy, J. & Milroy, L. (1990). Authority in Language: Investigating Standard English. Routledge.

- Parlatır, İsmail (1995), "Türkçe Sözlük Çalışmaları ve Sorunlarımız", Türk Dili ve Edebiyat Dergisi, Cilt I., sayı 517, ss.3-19.
- Ptaszyński, M. (2010). Theoretical Considerations for the Improvement of Usage Labelling in Dictionaries: A Combined Formal-Functional Approach. *International Journal of Lexicography*, 23(4), ss. 411-442.
- Sakwa, L. N. (2011). Problems of Usage Labelling in English Lexicography, *Lexikos* 21 (AFRILEX-reeks/series 21: 2011): 305-315.
- Stein, G. (2002). *Better Words: Evaluating EFL Dictionaries*. Short Run Press Ltd.
- Swanepoel, P. (2008). Towards a Framework for the Description and Evaluation of Dictionary Evaluation Criteria. *Lexikos*, sayı 18, ss. 207-231.
- Türk Dil Kurumu (2011) .Türkçe Sözlük, 11. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tomaszczyk, J. (1988). The Bilingual Dictionary under Review. Snell-Hornby, M. (Ed.).
- Tarp, S. and Gouws. R.H. (2008). A Lexicographic Approach to Language Policy and Recommendations for Future Dictionaries. *Lexikos*, sayı 18, ss. 232-255.
- Van Sterkenburg, P. (2003). The dictionary: Definition and history, In Sterkenburg, P. (Ed.), *A Practical Guide to Lexicography*, pp. 3-17.
- Usta, H. İ. (2006). Türkçe sözlük hazırlamada Yöntem Sorunları, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 46 (1), ss.223-242.
- Usta, H. İ. (2010). Sözlükçülük ve Sözlük Araştırmacılığı, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, cilt 7/2, ss.92-101.
- Uzun, L. (1999). 1945'ten Bu Yana Türkçe Sözlükler, *Kebikeç* 7(8), ss. 53-57.

